

יו"ל ע"י מכון
"עטרת הסולם"

להוצאת וחידוש ספרי הסולם
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר מוהרי"י שליט"א
אבן עזרא 4 ב"ב, טל: 03-6192872

בני היכלא

25 עמ'

גליון י"ז - פר' בשלח

פניני זוהר
לפר' בשלח

סגולת שירת הים לתחיה"מ (בשלח,
סולם אות רט"ז)

אין קיום לתורה בלא מצוות
מעשיות (בשלח, סולם אות שמ"ה-שמ"ח)

ביטחון, וביטחון גמור (זוהר חדש ויצא,
סולם אות ט"ו)

סעודת שור הבר והלוינתן (תולדות, סולם
אות מ"ה)

תחיית הרשעים לראות במפלתם
(בשלח, סולם אות שי"א)

היש ה' בקרבנו אם אין (בשלח, סולם אות
תל"ד-תל"ו)

עוד מעט וסקלוני (בשלח, סולם אות תכ"ג)

ואל עמים ארים נסי (צו, סולם אות פי"ז,
ויקרא ש"ה)

פקיחת עיניים בשורש כל גאולה
כללית ופרטית (לך לך, סולם אות קל"ט)

ג' פירושים כי קרוב הוא (בשלח, סולם
אות כ"ז)

סוד וחמשים עלו, ג' מדרגות בשכל
(בשלח, סולם אות ל"ט-מ')

פרעה הקריב את ישראל לאביהם
שבשמים (בשלח, סולם אות ס"ה, ס"ז)

ואתם תחרישון (בשלח, סולם אות ע"ה, ע"ח)

מה תצעק אלי (בשלח, סולם אות קע"ח-ק"פ)

בקיעת הים בזכות יעקב (ויקהל סולם
אות ע"ז, ז"ח יתרו פ"ו, פ"ט)

אמירת שירת הים ברצון ובכוונה
(בשלח, סולם אות ר"כ, תרומה צ"ח)

פניני זוהר

פנינים ורעיונות אלו, נלקטו מתוך דברי ספר הזוהר על פרשת השבוע, על מנת להאירם לרבים. עוד הוספנו בשולי כל קטע, מעט מן משמעות הדברים וקישורם לספרי בעל הסולם.

כל הרעיונות שבקובץ בני היכלא זה הובאו למראה עיני כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, אשר שיבחם ביותר ואישר את נכונותם.

לתועלת הלומדים, אשר ממנו יראו וכן יעשו, רבים מדברי הזוהר על הפרשה המובאים בקובץ זה ובקודמיו, נלקטו ונאספו בעזרת ספר מסורת הזוהר שחיבר והו"ל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בו צוינו כל דברי הזוהר לפי סדר פסוקי התנ"ך.

נלקט ונכתב על ידי יהודה ליב אשלג

נערך וי"ל ע"י משה יצחק טייטלבוים עורך המכון

מקרא:

בתחילה הובאו דברי הזוהר באותיות מוטות
אחריהם, הם פירוש הסולם, לאותו סעיף זוהר
[כל שבתוך סוגריים מרובעות, הם הערות הכותב]

ניתן לקבל גיליון זה במייל, ע"י פנייה לכתובת: OFFICE2@ATERETSHLOMO.COM

עוד ניתן לקבל במייל זה, את מאמר ג' הרגשים הנז' בגיליון זה (בד"ה וחמושים עלו).

פניני זוהר

גשמי, שעל פי שתי נקודות מרוחקות ניתן לסמן קו ישר, כן יש להבין במשמעות שתי הנקודות שבגאולת מצרים [בפרשת לך לך, ובפרשת בשלח], שלפיהן יובן גם לגבי הגאולה העתידה. מכאן, שכפי המחויב לכל ענף מצד שורשו, שהוא כפרט הנמשך מן הכלל, כן יש להבין גם למדרגת פרטי פרטים דהיינו לכל אדם שהוא כענף הנמשך ומחויב מן הענף העליון לו, בכל גאולה פרטית וכל ישועה הנצרכת לאדם בכל זמן. שככל שמדרגת האדם תהיה גבוהה יותר בפקיחת עיניים בשורש כל דבר, כן ימצא ויראה, שכל גאולה וישועה הנצרכת לו, כבר הייתה מזומנת לו מראש.

כעין דברי הזוהר כאן: בשורש יציאת מצרים אצל אברהם ושרה, עוד מבואר בזוהר לך לך (סולם אות ק"ז), שגם שורש י' מכות מצרים היה כלול בשורשו שם, כנלמד מגזרה שווה "גדולים גדולים". וזה לשון הזוהר: כתיב הכא "וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברהם" (לך לך, בראשית י"ב י"ז), וכתיב התם "ויתן ה' אותות ומופתים גדולים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו" (ואתחנן, דברים ו' כ"ב). מה להלן י' מכות אף כאן י' מכות וכו'. סולם: תא חזי, אלמלא לוקחה שרי אל פרעה לא היה פרעה מוכה, והכאה זו גרם הכאה לאחר מכאן, שיוכו המצרים בנגעים גדולים, ביציאת ישראל ממצרים. כי כתוב כאן [בלקחת שרי] נגעים גדולים, ושם, ביציאת ישראל ממצרים כתוב אותות ומופתים גדולים וגו', ויליף גזרה שוה, גדולים גדולים, מה שם הם עשר מכות, אף כאן, הוכה פרעה עשר מכות וכו'. הרי, שבשעה שעשה המכות לפרעה בשביל שרה, היה צופה ומביט לחזור עליהם ולעשותם בגמר שלימותם לאחר זמן, בעת יציאת ישראל ממצרים, עכ"ל הסולם. כן איתא שורש י' מכות מצרים בסימן שעשתה שרה אל בניה אחריה למצרים, בזוהר תזריע (סולם אות קפ"ה).

פקיחת עיניים בשורש כל גאולה כללית ופרטית (לך לך, סולם אות קל"ט)

"ויהי בשלח פרעה את העם" (בשלח, שמות י"ג י"ז). זוהר: **"ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו"** (לך לך, בראשית י"ב כ'). למה, בגין, דלא יקרב בר נש בהו, לאבאשא לון. וישלחו אותו. לוייה עבדו ליה, בכל ארעא דמצרים. א"ל קב"ה הכי את זמין למעבד לבנוי, את תוזיף לון מארעך, דכתיב, ויהי בשלח פרעה את העם. דאוזיף לון מכל ארעיה.

הסולם

"ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו" (לך לך, בראשית י"ב כ'). ושואל. למה עשה זה [פרעה לאברהם]. ואומר כדי שלא יקרב אדם להרע להם. וישלחו אותו, לוייה עשו לו, דהיינו שליוו אותו, בכל ארץ מצרים. אמר לו הקב"ה, לפרעה, כן אתה עתיד לעשות לבניו, אתה תלווה אותם מארץ, שכתוב (בשלח, שמות י"ג י"ז): **"ויהי בשלח פרעה את העם"**. שליווה אותם מכל ארצו. (לך לך סולם אות קל"ט)

[שורש וענף: היינו, שהזוהר כאן מגלה, שכל פרטי הגלות והיציאה ממצרים, כבר היו כלולים בשורשם בירידת אברהם ושרי למצרים ויציאתם משם. כלומר, ששילוח פרעה הנאמר כאן, כבר היה מוכרח להיות כן מצד שורשו. ואשר כן יש להבין גם לגבי הגאולה העתידה. כדאיתא בזוהר תזריע (סולם אות קפ"ו, ובז"ח לך לך ק"ה-ק"ו), על הפסוק **"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"** (מכה ז' ט"ו), שגאולת מצרים לא הייתה אלא במלך אחד ובמלוכה אחת, אבל לעתיד לבא הגאולה תהיה מכל מלכי העולם ומכל הממלכות. **על דרך משל** מכל שרטוט

דשאררו באיתם בקצה המדבר, הה"ד, ויהי בשלח פרעה את העם וגו'. כי קרוב הוא, כי קרוב הוא ההוא אומאה דאומי אבימלך לאבהן, על ההוא טיבו דעברו פלשתים לאבהן, דכתיב כחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי ועם הארץ אשר גרת בה.

הסולם

ופרעה וכל אינון וכו': ופרעה וכל האנשים שלו היו הולכים אחרי ישראל ללוות אותם עד שיצאו מארץ מצרים. וכן כל השרים העליונים, הממונים עליהם ועל שאר העמים, לוו את השכינה וישראל כולם עד שחננו באיתם בקצה המדבר. ז"ש, ויהי בשלח פרעה את העם וגו'. כי קרוב הוא, פירושו, כי קרוב היא אותה השבועה שהשביע אבימלך את האבות, בשביל טוב ההוא שעשו הפלשתים אל האבות, שכתוב, כחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי ועם הארץ אשר גרתה בה. (בשלח, סולם אות כ"ז).

ג] פירושים כי קרוב הוא: יש להתעמק בדברי הזוהר כאן, שמגלה את סוד הכתוב "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא", שטעם הדבר הוא, מפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך. כדאיתא גם במדרשים כדהלן. כלומר, "כי קרוב הוא" מתפרש בג' פירושים. א, מצד קרבת הזמן של שבועת אברהם לאבימלך, שלא ישקר לו לבנו ולנכדו, כתרגום אונקלוס שם, (וירא, בראשית כ"א כ"ג), שהשביעו בה' שלא יכבשו בניו את ארץ פלשתים, ובהיות שהקב"ה הקדים את הקץ, שינה את דרך יציאתם, כיון שעדיין לא פג תוקף השבועה, שבאותה שעה, עדיין היה נכדו של אבימלך קיים. שמצד קרבה זו, לא נחם ה' דרך ארץ פלשתים. ב, קרבת המקום, כדכתיב כאן, שאחר יציאתם מים סוף הלכו דרך שלושת ימים עד מדבר שור (בשלח, שמות ט"ז כ"ב), וכתיב באברהם וישב בין קדש ובין שור ויגר בגרר (וירא, בראשית כ"ב), היינו שמקום מושב אברהם היה בקרבת מקום למדבר שור, לשם הגיעו בניו כעבור שלושת ימים. וזה שאומר הכתוב אע"פ שדרך ארץ פלשתים קרוב הוא, עכ"ז לא רצה ה'

מראי מקום בזוהר: גאולה העתידה בסוד הכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות: הקדמת ספר הזוהר (סולם אות נ"ו, ד"ה וז"ש בשעתא), שאז היתה רק ההתחלה, כי לא היה אלא בים סוף, ורק לשעתה, אבל בגמר התיקון שאז כל אומות העולם תתקבצנה בבת אחד להשמיד את ישראל ח"ו, יתגלה שרו של ים ויבלע כל מימיו דבראשית, שיתיבשו המים ובנ"י יעברו ביבשה וכו'. זוהר בראשית א' (סולם אות ש"א, סוף ד"ה וזה אמרו כאן), כי אז [לעת"ל] יתבטל רוח הטומאה מהארץ, ולא יהיה עוד פחד מאבי"ע דטומאה, וימשיכו הצדיקים אותות ונפלאות כמו שהיה ביציאת מצרים. זוהר שמות (סולם אות קל"ב), מאמר ביאת המשיח. זוהר בא (סולם אות קל"ב), מאמר ויהי בחצי הלילה, שדורש את הפס' זה אלי ואנוהו, שעל זה מחכים ישראל שנאמר (ישעיה כ"ה ט'): "זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו", משום שעתיד לעשות להם כן, שנאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". זוהר בשלח (סולם אות קצ"ב). זוהר בשלח (סולם אות רי"ט), שלא נאמר אראך נפלאות אלא אראנו. שמשה שראה בתחילה יראה גם בשנית לעת"ל בתחיה"מ, כנאמר אז ישיר משה. ל' עתיד. זוהר משפטים (סולם אות תע"ז), בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל. זוהר תזריע (סולם אות קפ"ו-קפ"ז, וכן יתא בז"ח לך לך ק"ה-ק"ו), גאולת מצרים במלך אחד וגאולה העתידה בכל המלכים ובכל הממלכות. זוהר שלח לך (סולם אות שמ"ח). זוהר כי תצא רע"מ (סולם אות י"ח, ואות נ"ו). זוהר חדש כי תבא (סולם אות ט"ו-ט"ז), מאמר הבטחות ונחמות שבקלות דמשנה תורה].

ג' פירושים כי קרוב הוא

(בשלח, סולם אות כ"ז)

"ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא" (בשלח, שמות י"ג י"ז). זוהר: ופרעה וכל אינון אוכלוסין דיליה, הוו אזלי בתרייהו, לאוזפא לון, עד נפקו מארעא דמצרים. וכן כל אינון רברבין דממנן עליהון, ועל שאר עמין, אוזיפו לה לשכינתא ולישראל כלהו, עד

סוד וחמשים עלו, ג' מדרגות בשכל

(בשלה, סולם אות ל"ט-מ')

כתיב "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (בשלה, שמות י"ג י"ח), חד מחמשה הוה. ור' יוסי אומר חמשה מישראל, וחד מנייהו [מערב רב]. רבי יהודה אומר, וחמשים: אחד מחמשים. אמר רבי שמעון, בגין דההוא יובלא סליק לון ממצרים, בגין כך וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים. ואי לאו, לא סליקו, ועל דא אתעכבו חמשיין יומין לקבלא אורייתא, ומההוא אתר נפקת אורייתא, ואתיהיבת, ועל דא חמשים חסר [וי]. דבגין דא עלו בני ישראל מארץ מצרים.

הסולם

וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים." פירושו אחד מחמשה, היו ישראל. ור' יוסי אומר, חמשה היו מישראל, ואחד מערב רב. ר' יהודה אומר, וחמושים, אחד מחמשים היו הערב רב. אמר ר' שמעון, משום שהיובל, שהוא בינה, העלה אותם מארץ מצרים, משום זה כתוב, וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, שהיא בינה הנקראת יובל, שיש בה חמשים שערים, ואם לא היובל לא היו עולים. ועל כן נתעכבו חמשים יום לקבל התורה. וממקום ההוא מיובל יצאה התורה וניתנה. ועל כן, וחמשים חסר. כלומר, אם פירושו מזוינים, היה צריך לומר חמושים עם ו'. אלא יורה על מספר חמשים שה"ס יובל. שבשביל זה עלו בני ישראל ממצרים. (בשלה, סולם אות ל"ט-מ')

[הארץ היובל והחירות: היינו, שסוד המלה "וחמשים" המתבאר בזוהר כאן הוא, מעלת בני ישראל בדבקותם במדרגת בינה בסוד חמשים שערי בינה. דיויקו דברי רשב"י, שבלא דבקות בני ישראל בהארה עליונה זו, הנקראת יובל שבסוד ספירת בינה, לא היו עולים ממצרים. כלומר, שבלא הארה משכל אלוקי שהוא עליון לכל שכל אנושי, אין שום דרך לצאת לחירות אמיתית מכל שיעבוד. שבזה יובן

שילכו דרך שם. ג', קרבת המשפחה שבין הפלשתים למצרים [חידוש בשם בעליו הר"ר חיים בנימין טננבוים הי"ו]: כנזכר בפסוק (נה), בראשית ט' י"ג-י"ז): ומצרים ילד את לודים ואת ענמים וגו', ואת פתרוסים ואת כסלוחים, אשר יצאו משם פלשתים". היינו, שהפלשתים הם ממזרים ונכדי מצרים מב' צדדים, כמבואר ברש"י שם. על כן, כדי להרחיק את בני ישראל מהם ומטומאתם, הרחיק הקב"ה את דרך בני"י משם. וז"ש כי קרוב הוא, היינו טומאת פלשתים לטומאת מצרים, ולא רצה הקב"ה להכניס את בני"י דרך ארצם.

כעין הזוהר הנ"ל ש"ק רוב הוא" היינו השבועה לאבימלך: איתא גם בזוהר חדש כי תשא

(סולם אות כ"א כ"ב), וזה לשון הסולם (שם): תא חזי, כשיצאו ישראל ממצרים, בעזרת האבות יצאו והרימו ראש. ז"ש ובנ"י יוצאים ביד רמה. מה היא יד רמה. זו היא אברהם שהוא יד ימין דז"א שהוא חסד, ונקרא רמה, שצריך להרימה על יד השמאל שהיא גבורה, דהיינו שצריכים להשליט החסד על הדין. ומה אברהם עשה לו הקב"ה נקמות בלילה, כמ"ש ויחלק עליהם לילה, אף ישראל יצאו ביד רמה, שהוא אברהם כנ"ל, ושמרו היד שלו, דהיינו השבועה שנשבע לאבימלך, ועל כן כדי לשמור היד הרמה ההיא, דהיינו השבועה, ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים. עכ"ל.

מראה מקום במדרש: כן איתא במדרש בראשית רבה (פרשה נ"ד ב'), שעדיין היה נכדו של אבימלך קיים, לפיכך לא היו יכולים להיכנס דרך ארץ פלשתים ולכבשה, וכן איתא בתנחומא כאן. כלומר קרוב הוא, מבחינת הזמן. אולי אפשר לומר, שמתוך שהקב"ה הקדים את זמן הגאולה ודלג על הקץ, הוצרך לשנות גם את דרך יציאתם מצרים. שכן אמר הקב"ה לאברהם ברית בין הבתרים "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול וגו', ודור רביעי ישובו הנה" (לך לך, בראשית ט"ו י"ד, ט"ז), ועד עתה עדיין נכדו של אבימלך קיים, היינו דור שלישי.]

בהתכללות כל אלו ג' ההרגשים ובחיוב התבטלותם להרגש אלוקי, כן יש להבין את חיוב ביטול כל המחשבות שבמדרגה א' וב', אל המחשבה והשכל האלוקי, שהיא מעל כל שכל אנושי, ולא זו בלבד אלא, שהיא המחייבת את השכל האנושי לפעול על פיו ועל פי חוקי התורה, שהם השכל האלוקי שניתן לעם ישראל בקבלת התורה. ולא זו בלבד, אלא אף זו, שבלא שלטון השכל האלוקי על שכל האנושי, כמעט ואין דרך להכניע את מדרגות הרצון שבאדם להיתבטלות להרגש האלוקי.

ד' ידיעות המחויבות לכל נשמה: בכל זה אפשר להבין במקצת גם את דברי זוהר חדש שיר השירים (סולם אות ת"פ-תפ"ז), בעניין ד' הידיעות הנחוצות לכל נשמה מטרם הגיעה לעולם העליון, המפורטות שם, והמתבארות בהרחבה בעץ החיים עם פירוש פנים מאירות (הוצאת ברנדזין, סוף כרך ג', דף א"ו), כמצוין גם בפניני זוהר לפר' וארא (ד"ה ידיעת ה' היא מצוה ראשונה).

סיכום: תכלית הדברים היא, התבוננות על פי שכל התורה בכל ענייני החכמה והמחשבה הנוגעים לכל ענייני החומר שבחכמה אנושית וגם שלטון על מחשבת הגוף על פי שכל התורה. שמלבד הקושי הגדול שבעבודת ה' זו, עוד יובן שכפי שהאדם משייר בעצמו דרגות של שכל שאיננו כולל אותם בשכל התורה, כן הוא שיעור השיור שהוא משייר מהשגתו את נ' שערי בינה, ופחות או יותר כן יהיה שיעור השיור של התבטלות כל ההרגשים שבאדם להרגש האלוקי, כמבואר בהקדמה לספר הזוהר הנ"ל (סעיפים ל"ח-ל"ט).

שלטון הגוף ע"י שכל התורה: כידוע מצדיקים גדולים [לקמן במעשה צדיקים], שאפילו גופם נרתע מכל דבר איסור וכדו', כיון שגם מחשבתם העצמית היינו שלטון המוח על האיברים, נכללה על ידם בשכל אלוקי. כעין הא דאיתא בגמ' מסכת גיטין (דף ז' תחי' ע"א), על רבי חנינא בן גמליאל, שבקשו להאכילו בשר איסור אבר מן החי, וניצל ממנו. כמבואר בתוספות שם

הטעם שספירת בינה נקראת יובל שבה סוד היציאה לחירות. דהיינו על ידי שכל התורה, שהוא שכל אלוקי, שניתן לעם ישראל במתן תורה. כמ"ש (דברים ד' ו'): ושמרתם ועשיתם, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה". היינו שהשכל האלוקי שבתורה ובמצוות שניתנו לעם ישראל הוא חכמתם ובינתם האמיתית. בכל זה יש להבין את ג' מדרגות השכל והמחשבה שהם שכל אלוקי, שכל אנושי, ושכל עצמי, כדלהלן.

ג' מדרגות בשכל, כעין ביאור ג' הרגשים: ביאור ג' מדרגות השכל והמחשבה, הוא כעין המבואר בהקדמת ספר הזוהר (סעיפים ל"ח-ל"ט), בענין ג' הרגשים, שהם: הרגש עצמי, הרגש זולתו והרגש אלוקי [נדפס בגליון בני היכלא, ש"ל ז' כסלו תשע"ד]. שהוא עיקר העולה מדברי הזוהר הנ"ל (בשלח אות מ'), בענין שכל האלוקי שבנ' שערי בינה, העליון לכל שכל אנושי, ועל אחת כו"כ לשכל העצמי, הנמוך משניהם. א', מחשבה עצמית, היא מחשבת המוח השולטת על כל אברי האדם ותפקודם, שהיא כעין מדרגת הרגש עצמי. ב', מחשבת זולתו, היא מחשבת כל אדם ביחסו אל הבריות, והתכללות מחשבתו ממחשבותיהם, בכל מיני חכמות עוה"ז וחומריותו. שהיא כעין מדרגת הרגש זולתו. שכן גבולות השכל האנושי, ככל שייגדל אינו אלא הרחבת אופקים כעין התפשטות לרוחב בלבד, אולם בכל מקרה אינו גבוה בשיעור קומה למעלה. ג', מחשבה אלוקית, היא שכל העליון המושפע לנבראים על ידי נ' שערי בינה, שאין כל דרך להשיגו אלא בקיום תורה ומצוות המפורשים בתורה. שלשם כך ארכה הכנת משה את בני ישראל לקבלת התורה חמישים יום, וכנגדם אנו סופרים בכל שנה את ספירת העומר, כהכנה לקבלת התורה מחדש. ששכל עליון זה שניתן לבני ישראל אמור לשלוט גם בב' המדרגות הנמוכות ממנו, כפי המבואר בשלטון הרגש האלוקי, על הרגש זולתו ועל הרגש עצמי שבאדם. זאת ועוד, שכדרך המבואר שם,

ג' **מדרגות בשכל התורה, זוהר נשא:** כעין דברי הזוהר כאן: שגאולת ישראל נעשתה על ידי ספירת בינה הנקראת יובל וחירות, דהיינו הארת נ' שערי בינה, מבואר גם בזוהר נשא (רע"מ סולם אות צ"ח-ק), שם מבאר הזוהר ג' מדרגות בשכל התורה. שהם תלמידי החכמים, עמי הארצות וערב רב. להלן לשון הסולם: (צח): כמו שחלק אותם הקב"ה בהר סיני, כך יחלוק אותם בגאולה אחרונה. כי ישראל נאמר בהם, וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים. וחמושים, פירושו מצד עץ החיים שהוא ז"א, שהם חמושים שנה של יובל, שהוא בינה, שז"א מקבלם מבינה, ונאמר בהם, המה יעלו בהר וכו'. וכן, ובני ישראל יוצאים ביד רמה. כך יוציא את **תלמידי החכמים** בכל הכבוד הזה. (צט): וכמו שנאמר **בעמי הארץ** מצד הטוב, ויתייצבו בתחתית ההר, כך יהיו בגאולה האחרונה, תחת תלמידי החכמים, כעבד שהולך לרגלי הסוס של אדונו. וכמו שנאמר להם בתחתית ההר, אם תקבלו את התורה מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם, כך יאמר להם בגאולה האחרונה, אם תקבלו עליכם תלמיד חכם ביציאה מן הגלות כמו אדם הרוכב על סוס, ועבד המשמש לו, מוטב, ואם לא, שם, בגלות, תהא קבורתכם. (ק): **וערב רב**, הם, כמו שנאמר בהם, וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק, כך יהיו רחוקים מן הגאולה ויראו את תלמידי החכמים והעם הקדוש בכל הכבוד הזה, והם יהיו רחוקים מהם, ואם ירצו להתחבר עימם, מה כתוב בהם, לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה. בזמן ההוא נתקיים בהם בישראל, ה' בדרך ינחנו ואין עמו אל נכר. וכבר העמידהו, אין מקבלים גרים לימות המשיח. ורשעים בחשך ידמו, אלו הם ערב רב, ומשום זה אמר הנביא עליהם, ואל אדמת ישראל לא יבאו. (עכ"ל זוהר נשא, רע"מ סולם אות צ"ח-ק). **היינו**, שאע"פ שהארת נ' שערי בינה אינה שווה בכולם, עכ"ז על ידי מדת ההתבטלות לתלמידי החכמים בעלי שכל אלוקי, גם עמי הארצות שבכלל ישראל יזכו לגאולה, כפי שהיה בגאולת מצרים.

(ד"ה השתא), שאכילת איסור היא גנאי גדול לצדיק.

שכל אלוקי זמן עליון: עוד יש להבין, את הקשר בין דברי הזוהר בענין משכו וקחו (זוהר פנחס סולם תש"ו, פניני זוהר פר' בא, ד"ה המשכת הארת ימי ניסן), שמבאר שם את צווי משה לבני ישראל להתחבר להארת הימים העליונים, שהוא שורש הזמן במדרגות וספירות עליונות, לבין הארת ספירת היובל שהיא בינה ונ' שערים שבה. כיון ששניהם, דהיינו שכל אלוקי זמן עליון, עולים בקנה אחד, וכמעט שאי אפשר לזה בלא זה.

כל חירות היא משכל עליון: עוד יש להבין בדברי רשב"י הנ"ל, שכפי המבואר בגאולת ישראל הכללית, כן הוא גם בכל גאולה פרטית. כגון המצוי בשעבוד של מדה או תכונה מסוימת, שבלא הארה של שכל אלוקי כמעט ואין דרך לצאת לחירות. שבעין זה וכמו כן הוא גם בכל גאולה מצרה ומיצר בעניינים גשמיים, שבלא עזרה מבעל שכל גבוה יותר, כמעט ואין דרך לבעל הצרה לצאת ממנה. על דרך משל מן החולה, שמוכרח להיעזר ברופא גדול, שמתוך שלמד הרבה בענייני הרפואה יש צד שימצא מזור למחלתו. על אחת וכמה שכן הוא בכל ענייני הנפש הרוחנית שאין לה מזור אלא בשכל האלוקי, שאינו נמצא אלא בתורה ובמצוות, כמבואר בהרחבה בדברי ספה"ק נועם אלימלך כדלקמן.

התכללות בשכל עליון: עוד יש להבין, שהארת היובל שהיא נ' שערי בינה כנ"ל בדברי רשב"י (בשלה מ'), לא האירה לכולם בקומה שווה, שהרי היו בהם זקני ישראל, כלל ישראל וערב רב שבתוכם, עם כל זאת, מוכרח הוא, שעל ידי שכולם בטלו את דעתם למשה זכו להיגאל על ידו. שהרי אותם שהתנגדו לו מתו בשלושת ימי החושך. אשר כן יהיה גם לעתיד לבא. כדאיתא בזוהר נשא (סולם אות צ"ח-ק), כדלהלן, שבגאולה העתידה מוכרח שכולם יתבטלו לשכל האלוקי של תלמידי החכמים. שאל"כ כיצד יגאלו.

הנקראת עדות יש לומר שאינה כל כך בחינה גדולה רק שהיא מחכימת פתי כמו שאמר הכתובה עדות ה' וכו' מחכימת פתי וכו' יעו"ש, עכ"ל.

[הוספה על ליקוטי שושנה הנ"ל: ביאור ג' בחינות אלו נראה על פי הקדמת הסולם לספר הזוהר, (סעיפים מ"ד-מ"ח), שם מתבאר קיום התורה והמצוות בד' שיעורי קומה. שבקיומם אפי' שלא לשמה, נטהר האדם ממדרגת דומם המכוון לאור נפש (כמבואר בסעיף מ"ד). ובהתחזק האדם לעסוק בתומ"צ בכונה הרצויה, הוא נטהר מבחינת צומח, המכוון לאור רוח (כמבואר בסעיף מ"ז). ועל ידי העסק בסודות הורה ובטעמי מצוות הוא מטהר את חלק החי שבו המכוון לאור נשמה (כמבואר בסעיף מ"ח). ואחר שכבר זכה באור הגדול הנקרא אור הנשמה וכו', נפתח לו הפתח לעסוק בכל מצוה ומצוה על פי כוונה אמיתית שבה, שע"כ הוא נטהר מבחינת מדבר שבו המכוון לאור החכמה הנקרא חיה וכו' (כמבואר בסעיף מ"ט).]

מעשה צדיקים: בספר דרך צדיקים מובא מעשה מבעל חידושי הרי"מ (האדמו"ר רבי יצחק מאיר זצ"ל מגור), וזה לשונו: סיפר לי חסיד אחד, ששמע מהרב הגאון החסיד ר' משה יואל אבד"ק טשיזעב, שבימי בחרותו נסע פעם אחת עם בעל חידושי הרי"מ ז"ל ונתנו לפניו בשר לאכול ולקח כמה פעמים הכף עם רוטב לאכול והניחו ואמר הנה אין לבי נותן לי לאכול ולא אכל. וחקרו על זה ונמצא שהיה בשר בכור שלא נפדה כהלכתו. ואמר בעל חידושי הרי"מ ז"ל הנה אתם סוברים שאני רבי. אבל באמת כל אדם מישראל יכול להרגיש זאת שכאשר לבו אין נותן לו לאכול יש לו למנוע מלאכול. דכתיב (סוף פ"ר שמיני, ויקרא י"א מ"ז): "וַיִּבֶן הַחַיָּה הַנֹּאֲכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל". ומהו הנאכלת. אך פירושו וואָס עָס לֵאָזֵט זֵיךְ עָסִין. אשר לא תאכל וואָס עָס לֵאָזֵט זֵיךְ נִישַׁט עָסִין. תרגום: הנאכלת שהיא מאפשרת לאכלה. אשר לא תאכל היינו שאינה מאפשרת ובעצמה אינה נותנת להיאכל.

תלמידי בעל הסולם: בכל זה יובן מה ששמעתי מהרה"ח הר"ר אפרים מינצברג זצ"ל בן הר"ר דוד, תלמיד מובהק למרן בעל הסולם זיע"א, שפירש את הפסוק הנאמר על אחרית הימים (ישעיה י"א ט') "**ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים:**" שכפי שבים עצמו ישנם הרים וגאיות ולא בכל מקום יש מעליו את אותה כמות מים, כן יהיה גם לעת"ל. אלא העיקר הוא שאור ה' מכסה את כולם, כמים לים מכסים. דהיינו, כדברי הזוהר נשא הנ"ל, שבהתבטלות ע"ה לתלמידי החכמים, הרי גם הם נכללים במ"ש "כמים לים מכסים".

תיקו"ז: עוד איתא בתיקוני זוהר (תחי' תיקון כ"א, מעלות הסולם אות ה' ז'), שיציאת בני' ממצרים ועלייתם משם בסוד "וחמשים", היא אמירת קריאת שמע בחמישים אותיות, שבפסוק שמע, וברוך שם כבוד.

ג' המדרגות בספרי החסידות: כעין ג' מדרגות במחשבה ושכל הנ"ל, נראה בדברי ספה"ק **נועם אלימלך** (תחי' לקוטי שושנה, ד"ה גם עדותיך), שמבאר ג' בחינות בלימוד תורה הרמוזות במזמור השמים מספרים (תהלים מזמור י"ט ח-י). שנזכר שם ג' פסוקים: **תורת ה'** תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, **פקודי ה'** ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עיניים, **יראת ה' טהורה** עומדת לעד משפטי ה' אמת צדקו יחדו. שהם ג' בחינות בלימוד תורה ועבודת ה'. תחילה בבחינת נפש שהוא שיעור קטן כלשון ומחכימת פתי. לאחר מכן הוא תחילת פקחת עיניים, ולאחר מכן היא יראה טהורה וכו'. וזה לשון לקוטי שושנה: הנה התורה הקדושה לפעמים נקראת תורה ולפעמים נקרא עדות. ופקודי ה' מצות ה'. כמו שאמר הכתוב, תורת ה' וכו', עדות ה' וכו', פקודי ה' ישרים וכו' (תהי' י"ט ח-י). והכל הוא לפי בחינת האדם באיזה בחינה הוא לומד התורה. אם לומד התורה בקדושה ובטהרה בתמימות גדול לשמו הגדול יתברך אזי נקראת תורת ה' וכו'. וכשלומד בבחינה אחרת אזי לפי הבחינה שלומד כך התורה נקראת. ובחינה הזאת

[קרבת ה' שלאחר העמידה בניסיון: היינו, שהזוהר כאן מגלה את סוד הכתוב "ופרעה הקריב", שהוא מכוון לגמר הפעולה והתוצאה הרצויה לה' מפרעה וכל חילו, שהיא קירוב לבם של ישראל לאביהם שבשמים. ש כמו כן יש לכל אחד להבין בכל ניסיון הבא אליו מאת ה', שתכליתו היא להביאו להתקרב לה', גם בכלים נמוכים וגדולים יותר מאלו שהיו לו עד לאותו ניסיון. ובהיות שאסור לאדם להכניס עצמו בניסיון, יש לאדם להתבונן על מה ולמה הכניסו ה' לך, שעל ידי התבוננות נכונה, כרצון ה', יזכה לעמוד בו. עוד יש להתבונן בדברי הזוהר, בקרבת ה' המושגת לאחר העמידה בניסיון, שכמו כן יש לכל אדם להכין עצמו ולהתקרב לה' עוד מטרם שהניסיון יבוא בפועל ממש. כדאיתא בזוהר לך לך (סולם אות ק"ח) כדלהלן, שדורש את הנאמר בפסוק כאן "ופרעה הקריב", על הכנת אברהם אבינו את עצמו מטרם ירדתו למצרים "כנאמר שם "ויהי כאשר הקריב [אברהם] לבא מצרימה". כלומר, שכן יש לכל אחד להכין את עצמו מטרם יציאתו לארצות העמים, או לכל מקום שיצה"ר שכיח ומצוי שם, שיחזק עצמו כראוי באמונה ובדבקות בה', עוד לפני שיבוא לשם, על מנת שיזכה לס"ד, לעבור את המקום בשלום.

הכנת קרבת ה' לפני הניסיון: כעין דברי הזוהר כאן שעל ידי פרעה נתקרבו ישראל להקב"ה, איתא גם בזוהר לך לך (סולם אות ק"ח), שאברהם קירב עצמו לקב"ה, כראוי, על מנת שיוכל לירד למצרים ולא ללמוד ממעשיהם. וזה לשון הזוהר שם: "ויהי כאשר הקריב [אברהם] לבא מצרימה" וגו' (לך לך, בראשית י"ב י"א), כאשר קרב מבעי ליה. מאי כאשר הקריב. אלא כדכתיב, ופרעה הקריב, דאיהו אקריב להו לישראל לתיובתא. אוף הכא הקריב, דאקריב גרמיה לקב"ה כדקא יאות, לאשגחא באינון דרגין, ולאחרקא מנייהו, ולאחרקא מעובדוי דמצרים. סולם: אמר ר' אלעזר, הכתוב אומר, כאשר הקריב, היה צריך לומר כאשר קרב. אלא כמ"ש ופרעה הקריב, שביארו שהוא הקריב את

כן נדפס גם בליקוטים שבסוף ספר ספר חידושי הרי"ם עה"ת). הנלמד מדבריו הוא, שכאשר האדם משתדל בעבודת ה', גם גופו הבהמי מזדכך עד שאינו מסוגל להכניס לפיו דבר שאינו מותר ע"פ התורה.]

פרעה הקריב את ישראל לאביהם שבשמים

(בשלח, סולם אות ס"ה, ס"ז)

"ופרעה הקריב וישאו בני את עיניהם וגו', וייראו מאוד ויצעקו בני ישראל אל ה' (בשלח, שמות י"ד י') זוהר: ופרעה הקריב, והאי קרא הא אוקמוה. דאקריב לכל חילוי ורתיכו, לאגחא קרבא. ותו ופרעה הקריב. רבי יוסי אמר, הא אתמר דקריב לון לתשובה. ופרעה הקריב. (סו): כמה דאוקימנא, מתל ליונה עם הנץ וכו', כך ישראל הוו קריבין לימא, והוו חמאן לימא קמייהו, אזיל וסעיר, וגלגלוהי זקפין לעילא, הוו דחילין. זקפו עיניהו וחמו לפרעה ולמשיירייתיה, ואבני גירין ובלסטראין, כדין וייראו מאד. מה עבדו, ויצעקו בני ישראל מאן גרים האי דקריבו ישראל לגבי אבוהון דלעילא, פרעה. הדא הוא דכתיב ופרעה הקריב והא אתמר.

הסולם

ופרעה הקריב וגו': מקרא זה כבר העמידוהו, שהקריב כל חילו ורכיבו לעשות מלחמה. ועוד ופרעה הקריב, ר' יוסי אמר, הרי למדנו שהקריבם לתשובה, וע"כ כתוב ופרעה הקריב, ולא ופרעה קרב. (סו): כמה דאוקימנא וכו': כמו שבארנו משל ליונה עם הנץ וכו' (מד"ר שה"ש פ"ב) כך ישראל, היו קרבים אל הים, והיו רואים הים לפנייהם הולך וסוער, וגליו זקופים למעלה, היו יראים. נשאו עיניהם וראו את פרעה וחילו ואבני גירין וחצים, אז ויראו מאד. מה עשו, ויצעקו בני ישראל. מי גרם זה שקרבו ישראל לאביהם של מעלה, פרעה. ז"ש ופרעה הקריב. והרי נתבאר. (בשלח, סולם אות ס"ה, ס"ז).

ישראל מלה בעלמא, דאי יתערוך ישראל מלה, לא יתערוך שמא דרחמי, ולא יתעביד דינא ברחמי, הדא הוא דכתיב ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, דלא תתערוך מידי. דהא שמא דרחמי בעי לאתערא עליהו, למעבד דינא ברחמי. ועל דא בעי, דלא תעבדון פגימו, ותתערוך מלה אחרא.

הסולם

תא חזי הכא וכו': בוא וראה כאן, כשקרב פרעה לעשות מלחמה עם ישראל, בעת ההוא לא רצה הקב"ה שיעוררו ישראל התעוררות מלמטה כלל, כי התעוררות מלמעלה היה, כי האבות הקדימו ועוררו התעוררות זה מלמעלה, וזכותם עמד לפניו, ולא רצה הקב"ה שישראל יתעוררו למטה כלל. ז"ש ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. תחרישון ודאי, ולא תעוררו דבר שלא צריך לכם. והטעם מובא להלן (אות ע"ח) וכאן נכלל השם הקדוש באותיות רשומות הוי"ה, שהוא רחמים, שנאמר הויה ילחם לכם. ואע"פ שהוי"ה הוא רחמים והמלחמה הוא דין. וכבר העירו בזה החברים. כמו שאומר לפנינו. (עח): וע"ד לא בעא וכו': ועל כן, לא רצה הקב"ה שיעוררו ישראל דבר בעולם, מלמטה. כי אם היו מעוררים ישראל דבר מלמטה, לא היה מתעורר שם הרחמים, ולא נעשה הדין ברחמים. ז"ש ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. שלא תעוררו כלום, כי השם של רחמים צריך להתעורר עליהם, כדי לעשות הדין ברחמים, וע"כ צריך שלא תעשו פגם ותעוררו דבר אחר. דהיינו דין בלי רחמים. כי התעוררות שלמטה, היה מפעיל רק דין בלבד. (בשלח, סולם אות ע"ה, ע"ח)

[שורש הרחמים העליונים: יש להתעמק בהבנת דברי הזוהר כאן, שהקב"ה לא רצה שישראל יעוררו כלום בתפילתם, שלכאורה הוא דבר תימה. ונראה לבאר, שבצווי ואתם תחרישון בא ללמדנו, על שורש הטוב המוכן לכלל ישראל מעצם הבריאה, שגם דבר זה הוא בלא שום התעוררות מצד הנבראים. אלא כל כולו הוא

ישראל לעשות תשובה, אף כאן הקריב, יורה ש[אברהם] הקריב את עצמו להקב"ה כראוי. לבא מצרימה, פירוש, להסתכל באלו המדרגות שבמצרים ולהתרחק מהן, ולהתרחק מעובדו ומעשי ממצרים. עכ"ל. היינו, שדרשת הזוהר על הקרבה לה' הבאה על ידי ניסיון נדרשת הן לפניו והן לאחריו. וכן מצינו בחכמי הזוהר שהכינו עצמם לפני הניסיון כדלהלן:

התכוננות חכמי הזוהר לפני הניסיון: איתא בזוהר קדושים (סולם אות ע"א), כשהיה רבי שמעון הולך בעיר והחברים מהלכים אחריו היה משפיל עיניו שלא להסתכל בנשים יפות, והיה אומר לחברים "אל תפנו". וכן איתא בזוהר וירא (סולם אות שכ"ז-שכ"ח), אמר רב יהודה אמר רב, שכן צריך לעשות כל הנכנס לעיר, שישפיל עיניו וכו', כדי שלא יוכל היצה"ר לשלוט עליו.

סיכום: היינו שיש לדרוש את ב' לשונות הקריבות לה', שנאמרו באברהם וביציאת מצרים, במקום אחד, מלפניו ומלאחריו. כלומר, שלא זו בלבד, שהמכין עצמו לניסיון [כאברהם] זוכה לעמוד בו ביתר קלות, אלא אף זו, שלאחר ההתגברות [כבני ביצי"מ], זוכה המתגבר לקרבה מיוחדת לה' כמ"ש ופרעה הקריב.

ואתם תחרישון (בשלח, סולם אות ע"ה, ע"ח)

"ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (בשלח, שמות י"ד י"ד). תא חזי, הכא כד אתקריב פרעה לאגחא קרבא בהו בישראל, בההיא זמנא, לא בעי קודשא בריך הוא, דיתערוך ישראל אתערותא לתתא כלל, דהא אתערותא לעילא הוא דהא אבהן אקדימו ואתערו אתערותא דא לעילא, וזכותא דלהון קאים קמיה, ולא בעא קודשא ב"ה דישראל יתערוך לתתא כלל. הדא הוא דכתיב ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. תחרישון ודאי, ולא תתערוך מלה, דלא אצטריך לכו, והכא אתכליל שמא קדישא באתון רשימן, והא אתערו ביה חבריאי. (עח): ועל דא, לא בעא קודשא בריך הוא דיתערוך

לכמה משיריין, מעילא ותתא, וכלהו בכנופיא עלייהו דישראל, שריאו בצלו מגו עאקו דלהון. (קעט): ביה שעתא, חמו ישראל עאקו מכל סטריין, ימא בגלוהי דוקפן קמייהו. בתרייהו, כל אינון אוכלוסין, כל אינון משיריין דמצרים, לעילא עלייהו כמה קטיגורין. שריאו צווחין לקב"ה. (קפ): כדין כתיב, ויאמר יי' אל משה מה תצעק אלי. ותאנא בספרא דצניעותא, אלי, דייקא, בעתיקא תליא כלא. ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא, ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאיין, כדין נהירו דכלא, אתנהיר.

הסולם

אמר ר' יצחק בשעה שישראל חנו על הים, ראו כמה המונים, כמה חיילים, וכמה מחנות מלמעלה ומלמטה, וכולם באו בקיבוץ על ישראל. התחילו ישראל בתפלה מתוך צרתם. (קעט): בה בשעה, ראו ישראל מצוקה מכל הצדדים. הים עם גליו המתרוממים היה לפנייהם. ואחריהם, כל אלו הממונים וכל המחנות של מצרים, ולמעלה, היו עליהם כמה מקטרגים, התחילו צועקים אל הקב"ה. (קפ): אז כתוב, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. ולמדנו בספרא דצניעותא, אָלִי, הוא בדיוק, שהוא מדת ז"א, כי הכל תלוי בעתיק, בה בשעה נגלה עתיקא קדישא ונמצא הרצון בכל עולמות העליונים, ואז האיר האור של הכל. פירוש. נודע שחכמת המצרים הייתה מצד שמאל, בסוד התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו (כנ"ל פ' בא אות ל"ח) וחכמה זו יש לה שורש בכינה דא"א שיצאה לחוץ מראשו. ולקריעת ים סוף ולהטביע את המצרים, היה צריך מתחילה לבטל את שורשם הגבוה שבקדושה, שבא"א. וזה לא היה אפשר זולת באור הגדול של עתיקא קדישא שהיא שורש הכל. וז"ש, שז"א אמר, מה תצעק אלי, בעתיקא תליא כלא, אשר אורו הגדול יכול לבטל שורש המצרים שבכינה דא"א, כהתבטל הנר בפני האבוקה, וז"ש, כדין נהירו דכלא אתנהיר, כי אור עתיקא הוא אור

רצון עליון של הקב"ה לבדו. שרצון עליון זה הוא כולו רחמים עליונים, לעומת הנבראים עצמם הכלולים בהכרח במדת הדין לצד היותם נבראים בעלי כלי קבלה. שעל כן כל מעשה הנבראים כלול בראשונה מצד הדין ואח"כ אפשר להפכו למדת הרחמי כפי שיעור העבודה והזדככות של כל נברא. על כן כאן, שרצה הקב"ה להראותם את הרחמים הגדולים שמצד רצון עליון, ציום להחריש לגמרי, כדי שלא יהא אז כל פגם.

שורש הרחמים בכל הקשים כקרי"ס: בכל זה אפשר להבין במקצת גם את התפילה על שאר הדברים הקשים כקריעת ים סוף כגון פרנסה ושידוכים, שגם הם מוכנים לכל אדם עוד מטרם שבא לעולם, ומצד רצון עליון. אלא, שעיקר התפילה על כך, אינה על המשכת הדברים עצמם אלא שלא יקדמנו אחר בשידוכים, וכן שמזונותיו ימצאו לפניו בנחת ולא בצער, שכל מניעות אלו הם רק מסבת הרעת האדם את מעשיו, כלשון הנאמר במשנה סוף מסכת קידושין על קושי הפרנסה: אלא שהרעותי מעשי וקפחתי את פרנסתי. שמצד זה יש לכל אחד להרבות בתפילה. מה שלא היה כן ביציאת מצרים, שרצה הקב"ה להראות לבנ"י את שורש רחמיו העליונים שברצון עליון בלבד. **שורש הרחמים בגאולה העתידה:** אשר כן הוא בתפילה על הגאולה העתידה, הכלולה ביציאת מצרים. שהיא מובטחת לכלל ישראל מצד שורש הרחמים ורצון העליון בעצם הבריאה. אלא, שמסבת הרעת המעשים אנו צריכים להרבות בתפילה ובתחנונים, כדי למהר ולהחיש את גאולתנו, מתוך תשובתנו בצדקה ובמעשים טובים.]

מה תצעק אלי (בשלה, סולם אות קע"ח-ק"פ)

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ" (בשלה, שמות י"ד ט"ו)
 זוהר: אמר רבי יצחק, בשעתא דשרו ישראל על ימא, חמו לכמה אכלוסין, לכמה חיילין,

אין החכמה מתגלית ע"י ג' הקוין, אלא בדרך נסיעה על תלת דוכתי. (נ): במזלא הוי תלי דבעא לאוקיר דיקניה, כי אז נמשך הארת החכמה **ממזל העליון שה"ס תקון השמיני מי"ג תקוני דיקנא המכונה מזל**. וז"ש הישר בעיניו תעשה, היינו קו שמאל, שבו נמשך החכמה המכונה עיניו. והאזנת למצותיו, היינו קו ימין, שבו נמשכים החסדים מבינה, המכונה אזנים, וע"כ נאמר והאזנת. ושמרת כל חוקיו, היינו קו האמצעי, שהוא שומר החוקים, שהימין תמשך ממעלה למטה, והשמאל רק ממטה למעלה, עד כאן, כלומר עד כאן צריכים להמשיך וליחד את ג' הקוים זב"ז. כי אני ה' רפאיך, להאי דייקא, שהרפואה שלי נמשכת ביחוד הזה, של ג' הקוין, דוקא. עכ"ל (ספד"צ, סולם אות נ"ה-נ"ו).

מראה מקום בזוהר: מלבד דברי הזוהר כאן (בשלח קע"ח-ק"פ), עוד נזכר בזוהר פסוק מה תצעק אלי, בזוהר נח (סולם אות קפ"ה). בזוהר בשלח (סולם אות פ"ב), שם מציין הזוהר את מקור הדברים בספרא דצניעותא. זוהר בשלח (סולם אות פ"ח). ספרא דצניעותא (סולם אות נ"ה-נ"ו), שם מבאר הסולם בהרחבה את בחינת מזל העליון הנקרא מזלא, שבו היה הדבר תלוי. בעתיקא תליא-דבעי לאוקיר דקניה: זוהר חדש חוקת (סולם אות ע"ח, אד"ר אות נ"ט).

חסידות: כדברי הזוהר כאן, שמבאר מה תצעק אלי דהיינו ששורש המדרגה להצלת בני ישראל גבוה מכל צעקה, מבואר בספרי החסידות. וז"ל ספר **בעש"ט עה"ת** (פר' נח): צריך האדם לחשוב את עצמו כאין, וישכח את עצמו מכל וכל ויבקש הכל בכל תפלתו על השכינה, ואזי יכול לבוא למעלה מהזמן, דהיינו לעולם המחשבה, ששם הכל שוה, חיים ומות, ים ויבשה, וזהו מה שכתוב בזוהר (בשלח דמ"ח ע"א) אלי דייקא דא בעתיקא תליא, שהיו צריכין להפקיר את עצמן, ולשכח בצרתן, כדי שיבואו לעולם המחשבה, ושם הכל שוה, מה שאין כן כשהוא דבוק בגשמיות עולם הזה הוא דבוק בהתחלקות טוב ורע, דהיינו זי"ן ימי הבנין, ואיך יבא למעלה

של הכל, והכל בטלים לאורו, ובוזה נתבטל לשעתו שורש הגבוה של המצרים. (בשלח, סולם אות קע"ח-ק"פ).

[יש להתעמק בדברי הזוהר כאן, של פיהם לא יקשה עוד הבנת הפסוק "מה תצעק אלי", וכי למי יצעק משה אם לא לה: אמנם בתרגום אונקלוס ביאר באופן אחר וזה לשונו: ואמר ה' למשה קב...לית פלותך מליל עם בני וגו'. היינו, תפילתך נתקבלה וכו'. עוד יש לדייק לשון הזוהר כאן שאומר בעתיקא תלייא כלא [בעתיקא תליא מלתא], ובספרא דצניעותא דלהלן אומר במזלא הוה תלי, דהיינו מדרגת דיקנא. שיש לבאר את מדרגת עתיקא דהיינו אריך אנפין, שהוא שם של כללות המדרגה, ומזלא שהוא תיקון הח' מי"ג תיקוני דיקנא, הוא הארת פרטות המדרגה ביתר דיוק [דייקא]. ביאור תיקון הח' ד"ג תיקוני דיקנא המכונה מזל, הוא בתע"ס ח"ג אות ר"ב, כן מבואר ההפרש בין תיקון ח' לתיקון י"ג, באור"פ שם אות רי"ז ד"ה תיקון י"ג. ויעוין בזה בז"ח חוקת סולם אות ע"ח, שעניינו מבואר באד"ר סולם אות קס"ג, שם מתבאר סוד קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה.

ביאור מה תצעק אלי בספד"צ: להלן לשון הסולם בספרא דצניעותא, שם מקור דברי הזוהר אלי דייקא, במזלא הוה תלי [במזלא תלייא מילתא]: **סולם** (נה): ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי, אלי, הוא בדיוק, דבר אל בני ישראל ויסעו, ויסעו, הוא בדיוק. במזל היה הדבר תלוי, שרצה להוקיר את הדיקנא, והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו, עד כאן. כי אני ה' רפאיך, לזה דוקא. **פירוש**. כדי לבקוע הים להציל את ישראל ולהטביע המצרים, היו צריכים לגלות אור החכמה בסוד ע"ב שמות, שה"ס ג' קוין המרומזים בג' פסוקים ויסע ויבא ויט, (כנ"ל בשלח אות קע"ג) וז"ש מה תצעק אלי, אלי, הוא בדיוק, דהיינו לבחינת ז"א, כי היו צריכים להמשיך הארת החכמה הגדולה שבע"ב שמות, הנמשך מי"ג תקוני דיקנא, וז"ש דבר אל בני ישראל ויסעו, ויסעו, הוא בדיוק. כי

רוצים לתת לי עצות וסבות איך להושיע אתכם, זאת אין לכם רשות - רק דבר אל בני ישראל ויסעו. ודפח"ח.

ספר שיח שרפי קודש - פרשת בשלח: מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. פ"א

בא הגה"ק מ' יעקב דוד זצ"ל האבד"ק קאזיניץ, לקאצק עוד בהיותו מו"צ בק"ק מעזריטש, והוא הי' מתלמידי הה"ק הרש"ל מלענטשנא זצלה"ה, שאל אותו הה"ק מקאצק זי"ע מה שלום רבך אני אוהבו מאוד אבל מה צועק להקב"ה לשלוח את המשיח למה אינו צועק לישראל שישובו, וזהו מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל:

ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן קצח: **קְשָׁאֶחַד צוֹעֵק לְהֵשִׁיב יִתְבַּרְךְ אֱוֹמְרִים לוֹ לְסַע, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת י"ד): "מִה תִצְעַק אֵלַי דְבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָסְעוּ."**

בקיעת כל הקשה כקרי"ס ע"י מדת

יעקב (ויקהל סולם אות ע"ז, ז"ח יתרו פ"ו, פ"ט)

"וַיִּבֶן מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֶזָה כַּל הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת הַיָּם לְחַרְבָּה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם" (בשלח, שמות י"ד כ"א).
 זוהר: כל מה דעבד קב"ה בעובדא דבראשית, בכלא אתני עמיה וכו'. ביומא תליתאה אפיק ארעא מגו מיא, ואכניש למיא, ועבד מההוא כנישו דאתכנשו לאתר חד, ימא. ואתני בימא למעבר לישראל בגויה ביבשתא, ולמטבע למצראי, וכך הוה, דכתיב וישב הים לפנות בוקר לאיתנו. אל תקרי לאיתנו, אלא לתנאו, למה דאתני עמיה קב"ה בעובדא דבראשית.

הסולם

כל מה שעשה הקב"ה במעשה בראשית, בכלום התנה עמהם וכו'. ביום השלישי הוציא את הארץ מתוך המים, והקוה המים, ועשה ממקוה המים ההוא, שנקוו למקום אחד את הים. והתנה עם הים להעביר את ישראל בתוכו ביבשה ולהטביע את המצרים. וכך היה. שכתוב, וישב

מזמנית, ששם אחדות גמור, וכן כשחושב את עצמו ליש, ומבקש צרכיו, אז אין הקדוש ברוך הוא יכול להתלבש בו, כי הוא יתברך שמו אין סוף, ואין כלי יכול לסבלו, מה שאין כן כשחושב את עצמו לאין:

אוהב ישראל - לשביעי של פסח: וזהו ויושע ה' ביום ההוא. הוא לשון נסתר עלמא דסתים. עתיקא קדישא. ולשם אינו מגיע כלל מעשה התחתונים. ומתנהג שם בהנהגה עצמית. וזהו (שמות יד, טו) מה תצעק אלי. ואיתא בזוהר הק' מה תצעק אלי בעתיקא תליא מילתא. היינו שדבר זה הוא תלוי בעולם העליון עתיקא קדישא. והוא נעתק מזה העולם. שאינו מגיע לשם מעשה התחתונים. ושם אין שום רע רק רחמים פשוטים. ומתנהג על פי הנהגה עצמית וכו', עכ"ל.

ספר קול מבשר ח"א - פרשת בשלח: "מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות י"ד טו). ראיתי בשם הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זצ"ל, שפעם אחת בא אליו סוחר של עצים, ואמר לו שהקרח והקור מזיקים לו מאד, ומבקש ממנו שיתפלל עבורו שלא יהיה קור גדול. אחר כך בא אליו איש אחר, ואמר לו שבאם יהיה חם יזיק לו, ומבקשו להתפלל עבורו שיהיה קר. אז פתח ואמר להם הרבי ר' בונם זי"ע, שאין לנו רשות, כי אם להתפלל להשי"ת, שיושיע את ישראל. אבל ליתן עצות וסבות להשי"ת איך להושיע - לכך אין לנו רשות, כי השי"ת הוא המסבב כל הסבות. ובזה פירש את הפסוק, מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, דלכאורה קשה, דלפני מי יצעק אם לא לפני הקב"ה. ואמר, שהענין הוא גם כן כנ"ל. כי בעת שבאו ישראל ועמדו על הים, וראו שמצרים רודפים אחריהם, אז כל אחד ואחד צעק וביקש מה שבלבו. אחד צעק שה' ימית את המצרים בדבר, והשני התפלל שיפול עליהם אבני אלגביש וברד, וכל אחד ביקש מה שהוא אחר. ועל זה השיב הקב"ה למשה, 'מה תצעק' - אלי, לשון בתמיה, לי אתם אומרים מה לעשות, אתם

בזה, כספירות דעת תפארת ויסוד שדרך נמשך כל השפע ממעלה למטה, שעל ידי כן יוכל כל אדם להתחבר עם הבריות בכל ענייניו וכן להתחבר לקונו, כאשר יתקן את דרכיו במדה זו הנקראת קו אמצעי ודרך אמצעית, שהם בחינת ספירת תפארת דהיינו יעקב. כמ"ש בפרקי אבות (תחילת פרק ב'): איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם".

רוח קדים: בזהוהר בהעלותך הנ"ל (סולם אות ל"ט), מבואר מדרגת רוח קדים עזה, שהיא רוח יעקב שהוא קו אמצעי [לשון הזוהר: מאי ברוח קדים עזה, דא רוח יעקב וכו']. שעל ידה נבקע הים וזכו ישראל לגילוי הגדול שבקריעת ים סוף וכו'. נראה לבאר במקצת, על פי דברי רש"י במכת ארבה (שמות י"ג), שרוח קדים היא רוח מזרחית, כלומר, שהיא מדת תפארת וקו אמצעי. כמבואר בזהוהר במדבר (סולם אות ל"א, מאמר הדגלים), שדגל מחנה יהודה הוא במזרח שהוא תפארת וקו אמצעי, כמבואר שם בהרחבה. כמו כן איתא בזהוהר נח (סולם אות ס"א, מאמר שער החצר הפנימית), טעם הנאמר בפסוק "כה אמר אלקים שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח" (יחזקאל מ"א), שהוא לסבת השמירה הנחוצה מיניקת החיצונים בימות החול וכו'. היינו, שבכל אלו מראה המקומות מתבאר מעלת קו האמצעי וספירת תפארת, בגילוי אור ה', עם כל השמירה הנחוצה לכך.

צע"ק: בזהוהר תרומה (סולם אות תת"א - תתל"ב), ישנם שני מאמרים המבארים את עניין קשין מזונותיו של אדם כקרי"ס, וכן קשין זווגין קמי קב"ה כקרי"ס. אמנם שם בסולם אות תתט"ו-תת"ז מבואר, שבקיעת הים וקריעתו היו בזכות אברהם וכו'. וצע"ק מכל הנ"ל שקריעת הים ובקיעתו היו בזכות יעקב. **עוד צע"ק,** מדברי הזוהר בשלח (סולם אות פ"ח), שמבאר את הפסוק "מה תצעק אלי", שאין הדבר תלוי במדת ת"ת שבה היה משה קשור, כי קריעת ים סוף נמשכה ממזלא, שהוא סוד

הים לפנות בוקר לאיתנו, אל תקרי לאיתנו, אלא לתנאו, דהיינו למה שהשנה עמו הקב"ה במעשה בראשית וכו'. (ויקהל, סולם אות ע"ה, ע"ז).

[בקיעת ים סוף: יש להתבונן בתנאי הנזכר בזהוהר כאן, שעשה הקב"ה עם הים ביום השלישי לבריאה, על פי המבואר בזהוהר חדש יתרו (סולם אות פ"ו, פ"ט וצ"ב). שם מפרש הזוהר את מעלת יום השלישי שבו נאמר ותראה היבשה, ואת בקיעת ים סוף שנאמר "וישם את הים לחרבה", בסוד **מדרגת יעקב שהוא ספירת התפארת** וכו'. היינו, שבקיעת הים שהותנה על כך ביום ג' דמעשה בראשית היא בבחינת יעקב, שכנגד ספירת תפארת ובסוד קו האמצעי. עוד יש לסמוך לזה את דברי הזוהר בהעלותך (סולם אות ל"ט), שמבאר את סוד הפסוק "רוח קדים עזה" דא רוחא דיעקב, [בסוד רוח מזרחית, כדלהלן] ששיבר את גלי הים וכו'. היינו גם כן כנ"ל, שבקיעת ים סוף היא מצד מדת יעקב.

יעקב - יבקע: בכל זה יובנו דברי האר"י ז"ל, בשער הכללים (תחילת פרק ח'), שמבאר בחינת יעקב שלא נתברך עד שהיה בן ס"ג שנה, ואומר שם: **וזה סוד אותיות יעקב-יבקע** וכו', אמנם אינו מזכיר שם כלל את עניין בקיעת הים. כן יובנו בזה דברי הזוהר אמור (סולם אות רפ"בא), וז"ל: יעקב אמר "אז יבקע כשחר אורך" (ישעיה נ"ח ח') וגו'. **סולם: כי יבקע אותיות יעקב** וכו', [ואינו מזכיר שם כלל את עניין בקיעת הים], עכ"ל.

אלא, שבצירוף כל המ"מ הנ"ל מובן, סוד בקיעת הים בתנאי שהתנה עמו הקב"ה ביום ג' דמעשה בראשית, שהוא בסוד יעקב שאותיותיו הן יבקע, כלומר שהבקיעה נעשתה על ידי פעולת קו אמצעי שבסוד יעקב, **מכאן**, שכוח פעולת קו אמצעי הנקרא יעקב הוא גם בבקיעת כל המדרגות הקשות כקריעת ים סוף כגון **מזונות ושידוכים**, שלאחר המיעוט והוספת החסדים, נבקעים המדרגות הנחוצות לצורך כל הנ"ל.

תפארת: עוד יש להתבונן בפעולת קו אמצעי, שהוא המחבר ומקשר כל המדרגות זה

מאירה בשורש נשמתו של האדם האומר את השירה, כפי הרגשתו ורצונו בעת אמירתה.]

הדיקנא קדישא וכו'. ולכאו' יש ליישב כל זה עם הנ"ל שקריעת ים סוף היתה בזכות יעקב וכו'.

סגולת שירת הים לתחיה"מ

(בשלה, סולם אות רט"ז)

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת" (בשלה, שמות ט"ו א'). ישיר, שר מבעי ליה. אלא מלה דא תליא, ואשלים לההוא זמנא, ואשלים לזמנא דאתי, דזמינין ישראל לשבחה שירתא דא. משה ובני ישראל, מכאן אוליפנא, דצדיקייא קדמאי, אע"ג דאסתלקו בדרגיין עלאיין דלעילא, ואתקשרו בקשורא דצרורא דחיי, זמינין כלהו לאחייא בגופא, ולמחמי אתיין וגבורין דקא עביד קב"ה לישראל. ולמימר שירתא דא, הה"ד אז ישיר משה ובני ישראל.

הסולם

ישיר, שר מבעי וכו': שואל, כתוב ישיר משה, הלא שר משה היה צריך לומר ומשיב. אלא דבר זה תלוי לעתיד לבא, שהשלים לאותו זמן והשלים לעתיד לבא, שעתידים ישראל לשבח שירה זו לעתיד לבא. משה ובני ישראל, מכאן למדנו, שצדיקים הראשונים, אע"פ שנסתלקו במדרגות העליונות שלמעלה ונקשרו בקשר של צרור החיים, הם עתידים כולם לעמוד לתחיה בגוף ולראות ולומר שירה זו, ז"ש אז ישיר משה ובני ישראל. (בשלה, סולם אות רט"ז).

[הנלמד מדברי הזוהר כאן הוא, שכפי המפורש במעלת השירה שאותם שאמרוהו אז יזכו לאומרה לעתיד לבוא, כן יכול כל המכון רצונו וכוונתו בעת אמירתה לזכות גם כן לזה, כדאיתא בזוהר בשלח הנ"ל (סולם אות ר"כ, ולקמן אות של"ט). כעין דברי הזוהר איתא בגמ' מסכת סנהדרין (דף צ"א ע"ב), וז"ל: תניא אמר רבי מאיר מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה: שר לא נאמר אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה. כיוצא

אמירת שירת הים ברצון ובכוונה

(בשלה, סולם אות ר"כ, תרומה צ"ח)

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת" (בשלה, שמות ט"ו א'). שירתא דמטרוניתא לקב"ה. תנינן, כל בר נש דאמר שירתא דא בכל יומא, ומכוון בה, זכי למימרא לזמנא דאתי. דהא אית בה עלמא דעבר, ואית בה עלמא דאתי, ואית בה קשרי מהימנותא, ואית בה יומי דמלכא משיחא. ותלי עלה, כל אינון תושבחהן אחרנין, דקאמרי עלאי ותתאי.

הסולם

שירתא דמטרוניתא לקב"ה וכו': היא שירה של המטרוניתא, שהיא המלכות, אל הקב"ה, למדנו, כל אדם שאומר שירה זו בכל יום, ומכוון בה, זוכה לאמרו לעתיד לבא. כי יש בה עולם העבר, ויש בה עולם הבא, ויש בה קשרי האמונה, ויש בה ימי מלך המשיח. ונתלים עליה כל התשבחות האחרות שאומרים העליונים והתחתונים. (בשלה, סולם אות ר"כ)

[ידיק לשון הזוהר במעלת שירת הים, שכוללת את כל השירות והתשבחות שהיו ושיהיו. שעל כן יובן שהאומרה בשמחה בכוונה וברצון הלב, מדבק עצמו בכל העתיד לבא, ומובטח לו שיזכה לאומרה גם לעת"ל. עוד איתא בזוהר בשלח (סולם אות של"ט-ש"מ), אשרי חלקם של הזוכים לומר שירה זו בעולם הזה, שיזכו לאומרה גם בעולם הבא לפני הקב"ה. כפי שהשירה עצמה נאמרה ע"י בני מתוך ראייתם את הקב"ה שנגלה עליהם. עוד איתא בזוהר תרומה (סולם אות צ"ח), שאמירת שירה בתפילת כל יום מעוררת את כל הבחינות העליונות כפי שהיו ביום ההוא שעברו ישראל את הים והטביע כל מחנות פרעה ופרשיו. משום זה צריך כל אדם לשים רצונו באמירת שירה זו וכו', עכ"ל. ליינו שאתה התעוררות עליונה,

הסולם

וילכו שלשת וגו' ולא מצאו מי: אין מים אלא תורה, שנאמר הוי כל צמא לכו למים. אמר ר' ייסא, וכי מי נתן להם התורה כאן. והרי עד עתה לא ניתנה להם התורה. (שמו): אמר רבי אלעזר הם יצאו למדבר להסתכל, והקב"ה לקח זיו הכבוד משם, והם הלכו להסתכל בו, ולא מצאו אותו. ולמדנו שהקב"ה נקרא תורה, וע"כ אין מים אלא תורה, ואין תורה אלא הקב"ה. (שמו): אמר רבי שמעון בעוד שהיו הולכין במדבר, נגלה עליהם רשות אחר של שאר העמים, דהיינו אותו שהוא שולט במדבר ופגע בהם שם, ראו ישראל שלא היה ההוא, זיו כבוד מלכם, ז"ש, ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה, מה הטעם, כי מרים הם, לא נתבשם נפשם כבתחילה. ולא עוד אלא שבא לקטרג עליהם. (שמח): מה כתוב, ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ. ואין עץ אלא תורה, שכתוב, עץ חיים היא למחזיקים בה. ואין תורה אלא הקב"ה. ר' אבא אמר, אין עץ אלא הקב"ה, שכתוב, כי האדם עץ השדה. עץ השדה ודאי, זהו עץ שדה דתפוחין קדישין. כלומר, שדה זו היא מלכות. עץ השדה, זה ז"א בעלה. וכשנגלה זיו כבוד המלך עליהם, אז וישלך אל המים וימתקו המים. מהו וימתקו המים, היינו שהקטיגור נעשה סניגור.

פירוש. שהוקשה לו כיון שויררהו ה' עץ, היינו הקב"ה, וחזר עליהם זיו כבודו, א"כ למה לו עוד להשליך אותו אל המים, ועוד, הרי מים ג"כ הקב"ה כנ"ל. וז"ש שקטיגור נעשה סניגור. כיון שהס"א שהיתה במים קטרג עליהם כנ"ל. ועתה נעשה סניגור. (בשלח, סולם אות שמ"ה-

שמ"ח)

[אין כל השגה באור ה' בלא קיום מצוות: יש להתעמק בדברי הזוהר כאן, מדוע נהפכו להם המים למרים, וכן מה היא רשות אחר של שאר עמים שנגלה עליהם, ומה פירוש שיצאו למדבר להסתכל בהקב"ה, והקב"ה לקח שכינתו

בדבר אתה אומר אז יבנה יהושע מזבח לה'. בנה לא נאמר אלא יבנה מכאן לתחיית המתים מן התורה וכו'. אמר רבי יהושע בן לוי מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה היללך לא נאמר אלא יהללך מכאן לתחיית המתים מן התורה ואמר רבי יהושע בן לוי כל האומר שירה בעולם הזה זוכה ואומרה לעולם הבא שנאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה עכ"ל הגמ']

אין קיום לתורה בלא מצוות

מעשיות (בשלח, סולם אות שמ"ה-שמ"ח)

"וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים" (בשלח, שמות ט"ו כ"ב). ואין מים אלא תורה, שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיה ג"ה א'). אמר רבי ייסא, וכי מאן יהב להו אורייתא הכא, והא עד כען לא אתיהיבת לון אורייתא. (שמו): אמר רבי אלעזר, אינון נפקו למדברא לאסתכלא, קב"ה נטל זיוא יקרא דיליה מתמן, ואינון אזלו לאסתכלא ביה, ולא אשכחוהו. ואוליפנא דקב"ה תורה אקרי, ואין מים אלא תורה, ואין תורה אלא קב"ה. (שמו): אמר רבי שמעון, עד דהוו אזלי במדברא, אתגלי עלייהו רשותא אחרא, דשאר עמין. ההוא דשליט במדברא, ואערעו בהו תמן. חמו ישראל, דלא הוה ההוא זיוא יקרא דמלכיהון, הדא הוא דכתיב, ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה. מ"ט. כי מרים הם, לא אתבסם נפשייהו כקדמיתא. ולא עוד אלא דאתי לקטרגא עלייהו. (שמח): מה כתיב, ויצעק אל יי' ויורהו יי' עץ, ואין עץ אלא תורה, דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה. ואין תורה, אלא קב"ה. רבי אבא אמר, אין עץ אלא קב"ה, דכתיב כי האדם עץ השדה, עץ השדה ודאי, דא עץ שדה דתפוחין קדישין. וכד אתגלי זיו יקרא דמלכהון עלייהו, כדין וישלך אל המים וימתקו המים. מאי וימתקו המים. דקטיגורא אתעביד סניגורא.

להחזיק עוד באור שנגלה עליהם, ונבחן שנסתלק מהם.

קיום תרי"ג מצוות בקומת כל מדרגה: עוד יובן בכל זה, סדר הדברים **בהקדמת הסולם לספר הזוהר** (סעיפים מ"ד-מ"ח), שמבאר שם את התעלות האדם במדרגות הקדושה מדרגת דומם ואור נפש, ועד דרגת מדבר ואור חכמה-חיה. שהמתבונן במבואר שם ימצא, שאין קיום לשום קומה בלא קיום בפועל ובמעשה ממש של תרי"ג מצוות התורה. שעל פי המבואר כאן יובן, שכן היה לבני" במרה, שעל אף שראו את גילוי השכינה ביציאת מצרים, מצד אתערותא דלעילא, ורצון ה' לגאלם, כאשר בקשו להמשיך עוד בהשגת אורות עליונים, נסתלקו מהם כל מדרגותיהם, עד שאפי' מה שכבר זכו נהפך להם לסם המות, כיון שלא היו בידם מצוות מעשיות. כל זאת אע"פ שטרם נצטוו בהן, על אחת כמה וכמה לאחר מתן תורה, שיש ללמוד מכאן שאין שום דרך להתחבר לאור ה', בלעדיהן. לפי זה יש להבין את המתקת המים (אור התורה), על ידי השלכת העץ אל המים, דהיינו שעל ידי העץ, שהוא קיום מעשה המצוות (כדלהלן), נמתקו המים.

המתקת המים על ידי העץ: "ויורוהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו". על פי כל המבואר לעיל, יש להבין את המצוות שנצטוו בני ישראל במרה (כדלהלן), שהם העץ שהשליך משה אל המים. **כעין דברי רבנו בחיי** (בראשית ג' כ"א), על הפסוק "ויצו ה' אלקים על האדם מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת" וגו' (שם ט"ז). וזה לשונו: ידוע כי עיקר התורה הם המצוות עשה ומצוות לא תעשה, ואם כן עץ החיים ועץ הדעת הקבועים בתוך הגן רמז למצוות עשה ומצוות לא תעשה הקבועים בתוך התורה, עכ"ל רבנו בחיי.

מצוות שנצטוו במרה: איתא בגמ' מסכת סנהדרין (דף נ"ו ע"ב): תניא עשר מצוות נצטוו ישראל במרה. שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן דינין ושבתי וכיבוד אב ואם וכו',

משם. הנראה בזה הוא, שבהיות שבאותו הזמן טרם היו בידיהם של ישראל מצוות מעשיות, כלומר, שכל התנהגותם הגשמית הייתה עדיין כשל שאר האומות, [שזה המובן בדברי הזוהר, שרשות אחר של שאר עמים נגלה עליהם, כלומר שלכל הפחות הרגישו בכך], על כן גם הסתכלותם בעיני שכלם לראות את אור ה', בהשגות גבוהות ומדרגות רוחניות עליונות, נהפכה להם לסם המוות. מכאן שבלא קיום מצוות מעשיות לא זו בלבד שאין קיום לתורה הנלמדת, אלא אף זו שהיא נהפכת ח"ו לסם. בכל זה יובן שבאותו מקום הנקרא מרה, נתן להם משה מקצת דינין ופרשיות התורה שיתעסקו בהם, שמצוות אלו הם סוד העץ שהשליך משה אל המים (שהמצוות נקראות עץ, רבנו בחיי לקמן). וזו הייתה רפואתם ורפואת המים. וכשעשו כן והחלו להתעסק בלימוד מצוות מעשיות, נמתקו המים. בזה יובנו דברי הזוהר שהקטיגור נעשה לסניגור. כלומר, שאותם האורות וההשגות שהיו להם קודם לכן, חזרו להאיר להם, על ידי חיבורם למעשה המצוות. עוד יש להבין על פי הנ"ל, שככל שקומתו הרוחנית של האדם תגדל, כן יגדל גם הידורו ודקדוקו בכל פרק בצד הקיומי של מעשה המצוות. כיון שהא תלייא, ואין קיום לזה בלא זה. כמבואר בהרחבה בהקדמה לספר ראשית חכמה.

תוספת ביאור: בהיות שאין אור מושג בלא כלי המצוות, כמבואר בפלחכה"ק (תח"י סעיף כ"ב), וכן בתע"ס ח"ג פ"ב או"פ ג', יש להבין כי אי אפשר להחזיק באור עליון בלא הכנת כלים, שהיא עליית מ"ן. שכן נחשבים כל התורה והמצוות ומעשים הטובים שאנו מקיימים להעלאת מ"ן. דהיינו העלאת כלי הקבלה וזיכוכם בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרנו. כמבואר בהרחבה במראות הסולם שבסוף הקדמת ספר הזוהר, ביאור כללי לכל י"ד הפקודין אות ה' ועוד. על כן, בהיות שאז חסרו לבני" כלים ראויים דהיינו העלאת מ"ן באתערותא דלתתא, על כן לא יכלו

שברדיפת הממון כמ"ש (קהלת י י"ט): "והכסף יענה את הכול" [מלשון יניע, שבסופו עינו]. כנראה לעיני כל, בתנועת רוב רובם של בני העולם במרבית ימיהם אחריו. מכאן, שכלל שהאדם ידבק את עצמו בכוח המצמיח שבתורה, כן יפחתו אצלו הצורך והערך של רדיפת הממון והתענוגים, וכן הוא להיפך.

אגב אורחא: ביאור כוח המים שבבחינת צומח שבדומם, יובן על פי המחויב מצד סדר המדרגות, שתחילת כל מדרגה היא בבחינת דומם. כמבואר בהקדמת בעל הסולם לספר פנים מאירות ומסבירות (אות ג), שמן המון העם שהוא בבחינת דומם, צומחים ויוצאים עשירים גיבורים וחכמים, על דרך הנאמר בפסוק (קהלת ג כ): "הכול היה מן העפר", עכ"ל. על כן, יש להבין את כוח המים שהוא בבחינת צומח שבדומם, שממנו צומחים ומתגדלים כל הצמחים והבריות. שעל כן נמשלה התורה למים, ללמד לאדם שישאב את כל כוחו מן התורה שנמשלה למים. כן אפשר לבאר בזה את לשון האר"י "מימי אור העליון", המובא בתע"ס (תחי"ח פ"א א'), נוסף על המבואר שם באו"פ ד'.

ביטחון, וביטחון גמור

(זוהר חדש ויצא, סולם אות ט"ו)

"וילונו העם על משה לאמר מה נשתה" (בשלח, שמות ט"ו כ"ד). זוהר: ויפגע במקום וילך שם כי בא השמש" (ויצא, בראשית כ"ח י"א). א"ר יוסי, [יעקב] התפלל באותו מקום, והתחיל להתרעם לפני קונו, על דאתעבר מניה ההוא שולטנא דשמשא, הה"ד וילך שם. כד"א וילונו העם על משה, לשון תרעומות. ולמה מפני כי בא השמש, דאתעבר מניה ואיתהיבת לעשו.

הסולם

א"ר יוסי [יעקב] התפלל באותו מקום, והתחיל להתרעם לפני קונו על שנעברה ממנו ממשלת השמש. ז"ש, וילך שם. שפירושו כמו

עכ"ל הגמ': כן פירש"י כאן על הפסוק "שם שם לו חק ומשפט ושם ניסהו" (בשלח, שמות ט"ו כ"ה): במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינין. כעין זה פירש"י (משפטים, שמות כ"ד ג): "ואת כל המשפטים" - ז' מצות שנצטוו בני נח. ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה. עוד פירש"י כן (ואתחנן, דברים ה' ט"ז): כבד את אביך כאשר צוך ה' וגו' - אף על כיבוד אב ואם נצטוו במרה שנאמר שם שם לו חק ומשפט.

דרשת הגמ' כדאיתא בזהר: כדברי הזוהר כאן שהתורה נמשלה למים איתא גם בגמ' מסכת בבא קמא (דף פ"ב ע"א), וז"ל: דתניא וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה, עכ"ל הגמ'.

כח הצומח שבתורה ולהיפך ברדיפת הממון: יש להתבונן במשל התורה למים, שכפי שבכח המים הגשמיים, [שניתן להגדירם ככוח הצומח שבדומם], להצמיח ולגדל את כל הצמחים והבריות, כן הוא כוח התורה לגדל ולהצמיח את כל המדרגות הרוחניות. כלומר, שמכוח זה שבתורה, שבבחינת מים מצמיחים, יוכל כל אחד לשאוב כל חיותו הרוחנית ולהפך על ידי כן גם את כל כוחו הגשמי לקדושה. אלא שעוד יש להבין במשל זה, שבא להורות דרך ולשלול את הימשכות האדם אחר חמדת הממון ורדיפתו, כיון שגם הוא בבחינת יסוד המים, כמפורש בכתבי האר"י (שערי קדושה ח"א שער ב), וזה לשונו: יסוד המים ממנו תאות התענוגים, כי כן המים מצמיחים כל מיני תענוג. ותולדותיה שתיים: חמדת הממון וכל אשר לחברו, והקנאה, עכ"ל. כלומר שבאפשרות כל אדם לבחור בין כוח המצמיח והמניע שבתורה, לבין כוח המניע

ברכתי לכם כו' בשם אחי החסיד המפורסם ויש לדקדק היות שהתורה יצאתה בכאן מדרכה שדרך הקרא לכתוב איזה יתור לשון בפסוק אפילו אות א' ועל ידי זה מתורץ כמה קושיות אבל הקשיא לא נכתב בעצמה בתורה וכאן נכתב הקושיא בתורה וטוב היה שלא לומר כי אם וצויתי את ברכתי וממילא לא יקשה שום אדם לומר מה נאכל ונראה שהשם יתברך ברוך הוא כשברא את העולם השפיע מטובו צינורות מושכין שפע לצרכי בני אדם ודרך השפע שלא להפסיק כלל אלא כשהאדם נופל ממדרגתו ואין לו בטחון בבורא ברוך הוא המשגיח אמיתי הזן ומפרנס בריות בלי הפסק כלל אז עושה האדם ההוא במחשבתו ההיא אשר לא מטוהר פגם חלילה בעולמות עליונים ומתישין כח פמליא של מעלה ר"ל ואז נפסק השפע חלילה וצריך השם יתברך ברוך הוא לצוות מחדש השפע שתלך כמו מתחילת הבריאה וזה הוא וכי תאמרו כו' שהתורה מלמדת לאדם דרכי השם שיהיה שלם בבטחונו על אלהיו ולא יאמר כלל מה יאכל כי כאשר חלילה יפול מן הבטחון לחשוב מה יאכל הוא עושה פגם חלילה בהשפע ואטרחו כלפי שמיא לצוות מחדש וכי תאמרו פירוש כאשר תאמרו כך ואז תטריחו אותי וצויתי כו' אלא לא תתנהגו כך ותבטחו בה' בכל לבבכם ואז תלך השפע בלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל בה, עכ"ל נועם אלימלך.]

סעודת שור הבר והלוי

(תולדות, סולם אות מ"ה)

"וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי יִתֵּן מִזֵּבֵי בֵּית ה' בָּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁבְּתֵנוּ עַל סֵדֶר הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לְשֹׁבְעֵי" (בשלח, שמות ט"ז ג').
 זוהר: עוד אמר רבי יהושע, האי מהימנותא, דאמרו רבנן לרובא דעלמא, דזמינין אינון בהאי סעודתא דלוייתן וההוא תורא, ולמשתי חמרא טב, דאתנטר מכד אתברי עלמא, קרא אשכחו ודרשו, דכתיב ואכלתם לחמכם לשובע. דאמר רבי זירא, כל מיני פיתוי, פתה

שאתה אומר, וילונו העם על משה, דהיינו לשון תרעומות. ולמה. הוא מפני כי בא השמש, שפירושו, שנעברה ממנו השמש וניתנה לעשו. (זוהר חדש ויצא, סולם אות ט"ו).

[יש להתעמק בדברי הזוהר מה בא להשמיענו בהשוואת לשון וילן הנאמר ביעקב, ללשון וילונו הנאמר בבני ישראל. עוד יש להתבונן בהשוואת הפסוקים צריכה להתפרש על שניהם כאחד. כלומר, אם יובן שתרעומת יעקב הייתה כהוגן, משמע שס"ל לזוהר שתרעומת בני ישראל בשאלתם מה נשתה גם היא הייתה כהוגן, כנאמר בגמ' מסכת יומא (דף ע"ה תח"י ע"ב), לחם ששאלו כהוגן ניתן להם כהוגן וכו'. שמסתבר כפי שאי אפשר להיות בלא לחם, כדפירש"י שם, כן אי אפשר בלא מים. משא"כ בתרעומתם על הברש, שנאמר שם ששאלו שלא כהוגן, שהרי מקנה רב היה להם.

ונראה לבאר את דברי הזוהר בב' מדרגות ביטחון בה': שהם ביטחון וביטחון גמור. כלומר שיש מקום להבין את צרכי כל אדם בשינה וכן בלחם ומים, שהאדם הבוטח בה' שואל אותם ואת כל צרכיו ממנו כהוגן. כמ"ש שאלו כהוגן. ובזה יש להבין את השוואת וילן הנאמר ביעקב, לוילונו שנאמר על בני כאן. אמנם כלפי מדרגת הביטחון הגמור, שהדבקים בה בטוחים לגמרי בה', יש בשאלה זו ירידת מדרגה. כעין שאלת "מה נאכל בשנה השביעית", וביאור הרבי ר' זושא כדלהלן. שבזה יובן השוואת פסוק וילונו הנאמר על בני ישראל, שהוא כעין וילן שם הנאמר ביעקב, שפירש הזוהר שהיא ירידת ההנהגה הבהירה כשמש, שהיא הבהירות של בעלי הביטחון הגמור, ונתינתה לעשו היינו כהבוטחים על חילם, שהיא בהירות ביטחונם בכוח עצמם. מדרגת שְׂמֻשָּׁם. בזה יובן פירוש הפסוק (תהלים ע"ח כ"ב): "כי לא האמינו באלוקים ולא בטחו בישועתו", הנאמר שם על שאלת בני לחם ומים.

חסידות: מספה"ק נועם אלימלך (פר' בהר): וכי תאמרו מה נאכל בשנה כו' וצויתי את

בב"א. היא סעודת הלוייתן, שור הבר ויין המשומר, שיש בה בכדי להניח את דעתם של ישראל במשך אורך הגלות. כפי שלומד הזוהר תולדות הנ"ל, מדברי הקב"ה שאמר "ואכלתם לחמכם לשובע".

פרטי הסעודה כנזכר בגמ': איתא בגמ' מסכת בבא בתרא (דף ע"ה ע"א), אמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן. שנאמר "יכרו עליו חברים" (איוב מ' ל), ואין כרה אלא סעודה. שנאמר "ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו", ואין חברים אלא תלמידי חכמים. שנאמר "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני", וכו'. ואמר רבה א"ר יוחנן. עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן. שנאמר "התמלא בסוכות עורו" (איוב מ' ל"א). זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו צלצל וכו'. עכ"ל. כן נזכר בגמ' סוף מסכת תענית (דף ל"א ע"א), מחול הצדיקים עם הקב"ה לעת"ל. ברכת הזימון והמזון שבאותה סעודה, מיהו שיברך, נזכר בגמ' מסכת פסחים (דף קי"ט ע"ב).

רעב גשמי ורעב רוחני: אלא, שכפי כל המבואר כאן ברעב גשמי, כן יש להבין שקיים רעב רוחני, הגדול וקשה יותר מן הגשמי. הן מפאת שאיננו מוגבל במדות הגוף, והן ככל המדרגות הרוחניות שהן גדולות מן הגשמיות. ולא זו בלבד, אלא שהוא אינו מניח גם למי שבטנו שבעה וממונו בידו וכיו"ב, שבאם אינו מוצא מנוח לנפשו, ואינו מבין את תכליתו ואת תועלתו בעולם, מה חפץ לו בכל מזונותיו ובכל ימיו. שככל שאנו מתקרבים לסוף שתא אלפי שנה של זמן העולם, כן מתממש לעינינו הרעב הרוחני הנאמר בספר עמוס (ה' י"א) על סוף הימים: "הנה ימים באים נאום ה', והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'". (י"ב): ונָעוּ מֵיָם עַד יָם וּמִצְפּוֹן וְעַד מִזְרַח יוֹשׁוּוֹ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמְצְאוּ. עד שרעב זה יביא בסופו של דבר קיום הפסוק "ויצא חוטר מגזע ישי וגו': ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה': ומלאה

הקב"ה לישראל, להחזירם למוטב, ודא הוא יתיר מכלהון, דאמר להו ואכלתם לחמכם לשובע. ובקללות, ואכלתם ולא תשבועו, ודא קשיא להו מכלהו. מ"ט, דכתיב "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים" וגו'. אמר רבי זירא, מלמד, דמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם. כיון שראה הקב"ה תאותם, אמר להם, אם תשמעו לקול המצות, ואכלתם לשובע כדי להניח דעתם. כהאי גוונא חמו רבנן דגלותא אתמשך, אסתכמו על קראי דאורייתא, ואמרו דזמינין למיכל ולמחדי בסעודתא רבה, דזמין קודשא בריך הוא למעבד להו, וע"ד רובא דעלמא סבלו גלותא בגין ההיא סעודתא.

הסולם

עוד אמר ר' יהושע, אמונה זו, שאמרו רבנן לרוב העולם שהם מוזמנים לסעודה זו של הלוייתן ואותו שור הבר, ולשתות יין טוב המשומר מעת בריאת העולם, מקרא מצאו ודרשו וכו'. [כאן יש חלק מדברי הזוהר, שאינו מתורגם בסולם, שכפי הנראה סמך בזה על המעיין]. כעין זה, ראו רבנן שהגלות נמשך, סמכו עצמם על מקראות שבתורה, ואמרו, שעתידין לאכול ולשמוח בסעודה גדולה שעתידין הקב"ה לעשות להם. ועל כן, רוב העולם סובלים הגלות בשביל אותו הסעודה. (תולדות, סולם אות מ"ה).

[סעודת הלוייתן שור הבר ויין המשומר: המעיין בדברי הזוהר עצמו כאן (תולדות מ"ה) ימצא, שמזכיר את הפסוק הנאמר בפר' בשלח, שאמרו בני ישראל מי יתן מותנו על סיר הבשר וגו', שכל זה היה טוב בעיניהם ממתת רעב. כן איתא גם בזוהר שיר השירים (סולם אות קי"א-ק"ג), ששואל על הרעב שהיה בימי הצדיקים, ומזכיר את הרעב הנזכר בפסוק זה, שהיה בימי משה. שכדברי ר' זירא בזוהר כאן, משום האכילה מסרו נפשם למות. שבכל זה יש להבין את החשיבות הגדולה שהחשיבו חז"ל את הסעודה שתהיה לעתיד לבא בזמן מלך המשיח שיבא

לידע אם ראשונה היא ואם שניה היא, ואין מביין.
עכ"ל הגמ'.

ביאורי תפילה: בפיוט אקדמות הנאמר בחג השבועות נזכרת מלחמת שור הבר והלויתן, שעתידיים להילחם זה בזה בגבורה. כן נזכר יין אריסטון המוכן ומשומר מבראשית וכו'. מקור ראשון לכל מלחמה זו וכו', הוא כפי הנראה כל פרק מ' שבספר איוב, שחלקו נדרש ומתבאר בגמ' מסכת בבא בתרא (דף ע"ה ע"א), הנ"ל בפרטי הסעודה. להלן לשון חלק זה מתוך הפייט, בלא תרגום: טְלוּלָא דְלוֹיְתָן, וְתוֹר טוֹר רְמוּתָא: וְחַד בְּחַד פִּי סְבִינְךָ, וְעֵבִיד קְרָבוּתָא: בְּקִרְנוּהִי מְנַגַּח בְּהִמוּת, בְּרַבְרְבוּתָא: יְקֻרְטַע נוֹן לְקַבְלָהּ, בְּצִיצוֹי בְּגִבּוּרְתָא: מְקַרְב לִיה בְּרִיָּה, בְּחִרְבָּה בְּרַבְרְבוּתָא: אָרִיסְטוֹן לְצַדִּיקֵי יִתְקוּ, וְשִׁרוּתָא: מְסַחְרִין עָלֵי תַנְי, דְכִדְכּוּד וְגוּמְרְתָא: נְגִידִין קְמִיהוּן, אֶפְרָסְמוֹן נְהַרְתָּא: וּמִתְפַּנְקִין וְרוֹי, בְּכַסֵּי רוּיְתָא: חֲמַר מֵרַת דְּמִבְרָאשִׁית, נְטִיר בִּי נְעֻתָא:

תחיית הרשעים לראות במפלתם

(בשלח, סולם אות שי"א)

"וברב גאונך תהרוס קמייך" (בשלח, שמות ט"ו ז).
זוהר: רבי אבא אמר משמיה דרב ייסא סבא, והכי אר"ש, זמין קב"ה לאחייא לכל אינון מלכין, דעקו לישראל ולירושלם, לאנדריאנוס, לולפינוס, ונבוכדנצר, ולסנחריב, ולכל שאר מלכי עמין, דחריבו ביתיה, ולשלטאה לון כקדמיתא, ויתכנשון עמהון שאר עמין, וזמין קב"ה לאתפרעא מניהו באתגלייא, סחרני ירושלם. הה"ד, וזאת תהיה המגפה אשר יגף יי' את כל העמים אשר צבאו על ירושלם. אשר יצבאו לא כתיב, אלא אשר צבאו. כדן כתיב, וברב גאונך תהרוס קמייך, ודא לזמנא דאתא משיחא, כתיב, ושירתא דא שירתא דעלמין היא.

הסולם

ר' אבא אמר משמו של ר' ייסא סבא, וכן אמר ר' שמעון, עתיד הקב"ה להחיות כל אלו

הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה י"א א-ב, ט).

סעודה גשמית וסעודה רוחנית: בכל המתבאר עד הנה בביאור דברי הזוהר בב' אופנים שהם רעב גשמי ורעב רוחני, יובנו דברי ר' יוחנן בהמשך דברי הזוהר שם (תולדות, סולם אות מ"ו), שאע"פ שאנו יודעים שאמונת הצדיקים והשתוקקותם היא לגיל ולשמוח בהקב"ה ולא באכילה, כמ"ש "נגילה ונשמחה בך", וכן בשתיית יינה של תורה, עכ"ז מסיים שם, שבאותה הסעודה שרוב העולם עתידיים בה, שהיא אכילה ושתייה, גם לנו יהיה חלק להנות ממנה, וזו היא השמחה והשחוק וכו', [אולי מכון לפסוק "אז ימלא שחוק פינו ולשונונו" וגו'], עכ"ל. דהיינו, שכפי שהרעב מתפרש בב' אופנים, כן הסעודה העתידה מתפרשת בשניהם. בכל זה יובנו דברי הגר"א בספר אבן שלמה (פרק י"א אות י"א), שמפרש את כל פרטי הסעודה העתידה, על גילוי סודות התורה בעת ההיא. כן יובנו בזה דברי הזוהר בא (סולם אות ל"ט-מ), שמבאר את סוד הלויתן ובת זוגו, שהרג הקב"ה את הנקבה והעלה אותה לצדיקים וכו', ומפרש בסולם את מדרגות החכמה העליונה הרמוזות בהם וכו', יעו"ש,

רעב רוחני הנז' בגמ': כן איתא גם בגמ' מסכת שבת (דף קל"ח ע"ב): תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר, "הנה ימים באים נאם ה' אלקים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'. וכתוב ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו". דבר ה' זו הלכה, דבר ה' זה הקץ, דבר ה' זו נבואה, ומאי ישוטטו לבקש את דבר ה'; אמרו עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא ואין מביין אם טהורה היא ואם טמאה היא. בהדיא כתיב ביה, מכל האוכל אשר יאכל. אלא

אלא כך אמר ר' שמעון, רצו לדעת בין עתיקא הסתום מכל סתומים, שהוא כתר, שנקרא אין, ובין ז"א, שנקרא הוי"ה. ועל כן לא כתוב, אם יש ה' בקרבנו אם לא, כמ"ש, אם ילך בתורתו אם לא אלא היש ה' בקרבנו אם אין. (תלו): שואל, אם כן למה נענשו, ומשיב, אלא על שעשו פירוד בין עתיקא לז"א. [בין מדרגת עתיקא שהיא מדרגת אריך אנפין, לבין מדרגת זעיר אנפין], ועשו בניסיון, שכתוב ועל נסותם את ה'. שאמרו ישראל אם זה בקרבנו [מדרגת הוי"ה, זעיר אנפין], נשאל באופן אחד, ואם זה [אין, עתיקא], נשאל באופן אחר. ועל כן מיד ויבוא עמלק. (בשלח, סולם אות תל"ד-תל"ו).

[הפגם בשאלת בני ישראל: תמצית דברי הזוהר כאן היא, שזה ודאי ששאלת בני"י לא הייתה על מציאות ה' שנגלתה לפניהם בכל ניסי יציאת מצרים. אלא שרצו לברר באיזו מדרגה היא השגת הקב"ה עליהם והנהגתו אותם. האם במדרגת הוי"ה שהיא מדרגת זעיר אנפין. כלומר כהנהגת כל המציאות*, או שהשגחת ה' עליהם היא במדרגה עליונה יותר הנקראת אריך אנפין ועתיקא קדישא, שהיא בחינת אין. ידויק לשון רשב"י בזוהר כאן, שמשמע שחטאו בשני עניינים. א', ההפרדה שעשו בין ב' המדרגות. ב', שעשו כן בדרך נסיון את ה'. אמנם בזוהר אדרא רבא דלהלן, לכאוי משמע שלא היה בשאלתם אלא חטא אחד. עוד מבואר בסולם שם, ביאור ע"י משל מהו דרך ניסיון ומהו דרך חביבותא. עוד מבואר בזוהר שלח (סולם אות ל"ו) דלהלן, הרמז בדברי משה שאמר להם על השגחת הקב"ה את ארץ ישראל "היש בה עץ אם אין", שהוא תשובה לשאלתם כאן.

]*הבנת בני"י את הנהגת המציאות בשם הוי"ה, היא מדרגה עליונה שאין כמוה באומות העולם. כדאיתא בזוהר בשלח (סולם אות קפ"ח), על דברי פרעה שאמר מי הוי"ה אשר אשמע בקולו, כמבואר בהרחבה בפניני זוהר לפר' וארא, שהמינים והאפיקורסים מתכחשים לשם זה, וכן איתא בזוהר מקץ (סולם אות מ"ג), כמבואר

המלכים שהצירו את ישראל וירושלים, דהיינו לאנדיאנוס ללופינוס, ונבוכדנצר, ולסנחריב, ולכל שאר מלכי העולם, שהחריבו ביתו, ויתן להם ממשלה כמתחילה, ויאספו עמהם שאר העמים וילחמו על ירושלים, ועתיד הקב"ה להפרע מהם בגלוי סביב ירושלים. וז"ש וזאת תהיה המגפה אשר יגוף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים. אשר יצבאו לא כתוב, אלא אשר צבאו, לשון עבר, כי סובב על נבוכדנצר וכו' שכבר צבאו. אז כתוב, וברב גאונך תהרס קמך. וזה כתוב, לזמן שיבוא המשיח, ושירה זו, שירת עולם היא. (בשלח, סולם אות ש"א).

היש ה' בקרבנו אם אין

(בשלח, סולם אות תל"ד-תל"ו)

"ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמור היש ה' בקרבנו אם אין" (בשלח, שמות י"ז ז'). זוהר: אמר ר' אבא, מאי דכתיב היש ה' בקרבנו אם אין. וכי טפשין הוו ישראל, דלא ידעי מלה דא, והא חמי שכינתא קמייהו, וענני כבוד עליהו דסחרן לון, ואינון אמרו היש ה' בקרבנו אם אין וכו'. (תלו): אלא הכי קאמר ר"ש, בעו למנדע, בין עתיקא סתימאה דכל סתימין, דאקרי אין. ובין זעיר אפין דאקרי ה'. ועל דא, לא כתיב היש ה' בקרבנו אם לא, כמה דכתיב הילך בתורתו אם לא. אלא היש ה' בקרבנו אם אין. (תלו): אי הכי אמאי אתענשו. אלא על דעבידו פרודא, ועבידו בנסינא, דכתיב "ועל נסותם את ה'". אמרו ישראל, אי האי נשאל בגוונא חד. ואי האי נשאל בגוונא אחרא. ועל דא מיד ויבא עמלק.

הסולם

אמר ר' אבא, מה שכתוב היש ה' בקרבנו אם אין, וכי שוטים היו ישראל, שלא ידעו דבר זה, והרי ראו השכינה לפנייהם וכו', ולמדנו ראתה שפחה על הים, מה שלא ראה יחזקאל, ואמרו היש ה' בקרבנו אם אין. (תלו): ומשיב,

וידחה אותה. וע"כ מרגשת הסתכלותו לגסות ולא תוכל לסבול. ודו"ק. (אדרא רבא, סולם אות ל"ב).

ביאור ודיוק במשל המובא בסולם: יש להתעמק במשל המובא בסולם כאן (אדרא רבא אות

ל"ב), שמחלק בין הסתכלות ומבחן הנחשבים כגסות לבין הסתכלות ומבחן המוסיפים אהבה. כיון שמטרה הנישואין, וכפי שהיו אז ישראל קודם מתן תורה [שהוא יום החתונה, כדאיתא בזוהר ויחי (סולם אות ע"ז) "ביום חתונתו" זה מתן תורה]. נחשבת כל בחינה וניסיון כשאלה על עצם דבקותם בה: על כן נחשבת שאלת היש ה' בקרבנו אם אין, גם לפי ביאור הזוהר ששאלו על קומת מדרגת השגחת הקב"ה עליהם, לחטא. מה שאין כן לאחר מתן תורה שהוא לאחר הנישואין, אז כל הסתכלות מוסיפה אהבה, כדמצינו שאמר הקב"ה לבניי "ובחנוני נא בזאת", וודאי שאין בכך כל פגם. בזה יובן גם דברי הזוהר שלח (סולם אות ל"ו) דלהלן, שלאחר מתן תורה השיב להם משה על שאלתם, שאמר להם היש בה עץ אם אין. וודאי שאין בדבריו כל פגם.

תשובת משה לבניי, היש בה עץ אם אין: בזוהר שלח (סולם אות ל"ו), מבאר רשב"י, את דברי משה לבניי, שבפירות ארץ ישראל יוכלו לראות את מדרגת השגחת ה' עליהם. שאם הם משובחים מפירות שאר הארצות ידעו שהם מושגחים על ידי בחינת אין, שעליה שאלו היש ה' בקרבנו אם אין. **וזה לשון הזוהר:** אמר רבי שמעון, רמז להם רמיזא דחכמתא, על מה דשאלו בקדמיתא. דכתיב היש יי בקרבנו אם אין. אמר, תמן, תחמון, אי היא אתחזיא להאי, או להאי. אמר לון, אי תחמון דאיבא דארעא כשאר ארעי דעלמא, יש בה עץ אילנא דחיי, ולא מאתר עלאה יתיר. ואי תחמון דאיבא דארעא יתיר ומשנייא מכל אתר דעלמא, תנדעון, דהא מעתיקא קדישא קא נגיד ואתמשך ההוא שנוייא עלאה, מכל אתרי דעלמא. ובדא תנדעון, היש בה עץ, אם אין, ודא בעיתון בקדמיתא למנדע דא, דכתיב היש יי בקרבנו. בקרבנו

בהרחבה בפניני זוהר לפר' מקץ, שהרשעים מכירים רק בשם אלקים. עם כל זאת, שאלתם זו של בניי, באותו הזמן כמבואר לקמן, נחשבה להם לחטא.}

ביאור הפגם שבשאלה הנ"ל: כעין דברי הזוהר כאן: איתא באדרא רבא (סולם אות ל"ב), וזה לשונו: ועל האי, תאיבו בני ישראל לצרפא בלבהון, דכתיב היש יי בקרבנו אם אין. בין זעיר אנפין דאקרי יי, ובין אריך אנפין דאקרי אי"ן. אמאי אתענשו. משום דלא עבדו בחביבותא, אלא בנסינא. דכתיב ועל נסותם את יי לאמר היש יי בקרבנו אם אין. **סולם:** ועליו, חשקו בני ישראל לצרף ולהבחין בלבם, שכתוב, היש ה' בקרבנו אם אין. היינו בין ז"א שנקרא ה', ובין א"א שנקרא אין. שואל, אם כן למה נענשו. ומשיב, משום שלא עשו זה מתוך אהבה אלא בנסינא. שכתוב, ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין.

פירוש. שכתוב, ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' וגו'. משמע שמלבד הריב שהיה להם עם משה על המים, שמטעם זה נקרא המקום מריבה, חטאו עוד על נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין. שמטעם זה נענשו במלחמת עמלק. ומפרש, שהחטא היה שבני ישראל רצו לדעת אם מדרגת ז"א שוכן בלבבם או מדרגת א"א. והחטא היה מפני שנסו את ה'. ולא היה מטעם אהבתם את ה'. וההבדל ביניהם דק מאד, כי סוף סוף הוא אותו הדבר, אלא ההבדל הוא בהמטרה שגורמת לזה, אם להרבות האהבה היתה המטרה, או לנסות לדעת, היא המטרה. ויש להסביר זה **בדרך משל,** באדם המסתכל ביופי של אשה לאחר שהיא אשתו, או מטרה שנשאה. כי לאחר הנישואין אינו מסתכל בה להבחין אם לקרבה או לרחקה, אלא כדי להרבות אהבה. וע"כ אין הסתכלותו עליה לטרח ואדרבה נהנית מאד מזה. משא"כ מטרה שנשאה, אם מסתכל עליה, אז היא אינה סובלת ומצטערת מהסתכלותו, משום שחוששת אולי יתדמה לו איזה חסרון,

יזכור האדם את שורשו העליון יקל עליו להישמר מלאבד את מעלתו זו.

מאין יבא עזרי: בכל המתבאר עד הנה בביאור מדרגת אין הנקראת עתיקא ואריך אנפין [שבבחינת כתר דעולם אצילות], יובן דברי הזוהר יתרו (סולם אות של"ג-של"ו), על הפסוק "אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי" (תהלים קכ"א א'), שמבאר שם את מדרגת אין המגיעה עד עתיק יומין, דהיינו השפעת אריך אנפין הנמשכת לז"א משם. שהיא מדרגה הגבוהה ממדרגת הוי"ה שבבחינת ז"א, שבה מבאר שם (בזוהר יתרו של"ד), את הפסוק "אז תתענג על ה'" [דהיינו מעל מדרגת הוי"ה], שהוא מקום שעליונים ותחתונים נמשכים ממנו ומשתוקקים אליו, שכתוב מאין יבא עזרי.

חסידות: כן מבואר בספה"ק **נועם אלימלך** (פר' וישלח), וז"ל: וזהו אשא עיני אל ההרים רוצה לומר לעולמות העליונים. מאין יבא עזרי רוצה לומר מעולם המחשבה הנקרא אין יבא עזרי, עכ"ל. **עוד** מבואר בספה"ק **נועם אלימלך** (פרשת דברים), **באיזה אופן יכול האדם לדבק עצמו במדרגה הגבוהה הנקראת אין**, וזה לשונו: אבל מי שמחזיק עצמו כאין, אין לך הכנעה ושפלות גדול מזה. וזהו אשא עיני אל ההרים. רוצה לומר שבטוח אני בזכות אבותי הנקראים הרים, לשון הו"י ומו"י. מאין יבא עזרי, פירוש, אבל כשאני צריך דבר מעצמי שיבוא העזר מפעולתי לבד, הוא על ידי זה שאני מחזיק עצמי כאין. ומהיכן בא עזרי, עזרי מעם ה' וגו'. עכ"ל הנוע"א.

כן מבואר גם בספר פרי צדיק (פר' פקודי אות ט'), וז"ל: אז תתענג על ה' וגו', והיינו שזוכה להתגלות בחינת עתיקא שנקרא על ה' וכמו שאמרו בזוהר הקדוש (יתרו פג רע"א, סולם אות של"ד) מאי על ה' כו', דכתיב **מאין יבא עזרי** וכתוב ועד עתיק יומיא מטא וגו', עיין שם וכן כתב בזוהר הקדוש (ח"ג עט ב, סולם אחרי מות אות ה"ו), בתפילת חנה כמ"ש "ותתפלל על ה'", על

דייקא, או אם אין. וע"ד והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, למנדע שנוי"א דליה. **סולם:** אמר ר' שמעון, רמז להם רמז החכמה, על מה ששאלו תחילה. שכתוב, היש ה' בקרבנו אם אין. שפירושו אם ז"א [זעיר אנפין] שוכן בקרבם שנקרא **הויה**, או א"א [אריך אנפין] שוכן בקרבם, שנקרא **אין** (כנ"ל באדרא רבא אות ל"ב) אמר, שם, בארץ, תראו אם הוא ראויה לזה, לז"א שנקרא **עץ** או לזה, לא"א שנקרא **אין**. אמר להם אם תראו שפירות הארץ הם כבשאר ארצות שבעולם, הרי יש בה **עץ**, שהוא עץ החיים, דהיינו ז"א, ולא ממקום עליון יותר. ואם תראו שפירות הארץ משונים יותר מבכל המקומות שבעולם, תדעו שמן עתיקא קדישא הוא נוזל ונמשך אותו שינוי העליון, שיש בה מכל המקומות שבעולם. ובזה תדעו אם יש בה **עץ**, שהוא ז"א, אם **אין**, שהוא עתיקא קדישא, דהיינו א"א. וזה רציתם מתחילה לדעת, שכתוב, היש ה' בקרבנו, בקרבנו הוא בדיוק, ששאלו אם ז"א שוכן בקרבם, או **אין**, שהוא א"א. וע"כ והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ. לדעת השינוי שבהם. כלומר לדעת אם יש שינוי בהם או לא, עכ"ל. (שלח, סולם אות ל"ו).

סיכום: בין אם שאלת בניי "היש ה' בקרבנו", מתפרשת כשני פגמים כדמשמע בזוהר בשלח, ובין אם היא מתפרשת כפגם אחד כדמשמע באדרא רבא, ביאור הפגם עצמו מבואר בזוהר שלח לך על ידי המשל הנ"ל. מכאן, שעיקר הפגם היה רק מבחינת הזמן שהיה כקודם הנישואין, שעל כן אין שאלתם יכולה להתפרש אלא רק ב "נסותם את ה'". מכל מקום התשובה לשאלה זו נאמרה להם על ידי משה, שבארץ ישראל יוכלו לראות בבהירות את השגחת ה' עליהם בעינא פקיחא, שהיא בחינת אין. משמעות הדברים היא, בתפילת כל אדם "מאין יבוא עזרי", כדלהלן, וכמבואר בספרי החסידות, שכאשר אדם מחשיב עצמו כאפס ואין, הוא יכול לדבק עצמו למדרגה עליונה זו. עוד מבואר בספרי החסידות על זה הדרך, את דברי המשנה "דע מאין באת" כדלקמן, שכאשר

מאין באת, פירוש שיסתכל האדם תמיד באיין הנעלם איך הוא מחיה ומהוה כל העולמות כולם בכל רגע ממש מאין ליש ובלתי חיותו הכל אפס וזו גם כן ולאן אתה הולך, כלומר שכל עשיית המצות כדי שתקרב עצמך למדת האיין. מה שאין כן באם ח"ו אינו מתבונן וכו', עכ"ל קדושת לוי.

עוד מעט וסקלוני

(בשלח, סולם אות תכ"ג)

"ויצעק משה אל ה' לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלוני. ויאמר ה' אל משה עבור לפני העם וגו'" (בשלח, שמות י"ז ד'-ה'). זוהר: הכא משה, אמר עוד מעט וסקלוני, אמר ליה קב"ה, משה לאו עידן הוא למתבע עלבונך, אלא עבור לפני העם, ואחמי מאן יושיט ידוי לקבלך, וכי ברשותיהו את קאים, או ברשותי.

הסולם

כאן אמר משה, עוד מעט וסקלוני. אמר לו הקב"ה, משה, אין עתה הזמן לְנִשְׁתּוֹת [לתבוע] פגיעה בכבודך, אלא עבור לפני העם, ונראה מי יושיט ידו כנגדך. וכי ברשותם אתה עומד או ברשותי. (בשלח, סולם אות תכ"ג)

[על אף שדברי הזוהר כאן הם בהקשר לנאמר קודם לכן, שהקב"ה תובע את עלבונם של צדיקים ונושה את הפגיעה בכבודם יותר מעל שלו. עם כל זאת אפשר ללמוד מהנאמר בסעיף זה, הוראת דרך. שישנם זמנים ומצבים, שחשיבות המטרה היא מעל כל חשבון אחר. כלומר אע"פ שבדרך כלל הקב"ה תובע וכו', עכ"ז בא הכתוב ללמדנו, שכאן אמר לו ה' שימשיך בתפקידו וכו'. שמכל זה, יש להורים ומחנכים וכל בעלי תפקידים וכיו"ב להשכיל, שלעיתים מזומנות ילדיהם או תלמידיהם או מהאנשים הכפופים להם, פוגעים בכבודם או ברגשותיהם, שיש להם לשקול את זמן התגובה על פי חשיבות מטרת תפקידם, עד כדי שינהגו

דייקא, והיינו שהוא למעלה משם הוי"ה שמורה על ט' המדות וכו', עכ"ל פרי צדיק.

דע מאין באת: אחר כל המתבאר בדברי הזוהר במדרגת אין, יובן מ"ש בכתבי האר"י ז"ל (שער מאמרי רז"ל, פרקי אבות פ"ג: משנה א'), וז"ל: עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים וכו' דע מאין באת וכו'. יום שבת אחד, דרש החכם מהרח"ו ז"ל, על ענין התשובה, מאין באת, ממקום קדוש הנקרא אין, עכ"ל. היינו, ששורש כל ההמשכות לספירות ז"א ומלכות, ובכלל זה גם הנשמות המלבישות על הספירות (כמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר סעיף מ"ב), הוא במדרגת אין. והיינו, מאין באת.

חסידות: כביאור הזוהר והאר"י את מדרגת אין, מבואר גם בספרי החסידות. וזה לשון ספה"ק **מאור עיניים** (פר' קדושים): עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך וכו'. הביאור הוא כי ידוע שהקב"ה ברא העולם יש מאין כי הקודשא בריך הוא נקרא אין דבר שאינו מושג וקודם בריאת עולם היה רק א"ס בלתי מושג ונקרא אין ונתצמצם בגבול ובדבר שהוא בעל תכלית ונקרא יש וכו'. כי היו"ד הוא חכמה, ובסוד טפה גולם י', לכן גם האדם תחלת הויתו וישותו הוא מטפה. אמנם האין הנעלם שהוא כח הפועל בנפעל נגזז ונתעלם בנקודה ההיא. ולכן משורשת בכל אדם מישראל הנקודה הנ"ל הנקראת י' חכמה יראת ה'; בסוד י' הטפה. הגם שנדמה לעיני בני אדם שגם לאומות העולם בדמיון זה הוא כמשל הכרם שיש בו גם אילנות אך עיקר נטיעתו בשביל הגפנים וכו'. וזה דע מאין באת ומפרש מטפה וכו', כי היא בסוד י' המשתלשל מאין הנעלם, וצריך להתקשר בבחי' הנקודה ואז החכמה תחיה בעליה. ולאן אתה הולך היינו, כשנסתלק היו"ד בחי' חיות החכמה ונשאר א"ן, אז אתה הולך למקום עפר וכו'. עכ"ל מאור עיניים.

כן מבואר גם בספה"ק **קדושת לוי** פר' קדושים. וז"ל: וזהו כוונת עקביא בן מהללאל וכו'. דע

נְסִי (ישעיה מ"ט כ"ב). **נראה לבאר** העניין על פי דברי זוהר בשלח (סולם אות תנ"ט), וזה לשונו: אמר רבי שמעון. וכי קלה בעיניך מלחמה זו של עמלק, בוא וראה, מיום שנברא העולם עד זמן ההוא, ומזמן ההוא עד שיבוא מלך המשיח, ואפילו בימי גוג ומגוג, לא תהיה נמצא כמוה. ולא משום שהיו חיילים גיבורים ומרובים, אלא משום שבכל הצדדים של הקב"ה הייתה, עכ"ל.

ביאור ה' נסי: בזוהר חדש חוקת (סולם אות ט), מבאר הזוהר את הפסוק הנאמר בנחש הנחושת (חקת, במדבר כ"א ח) "עשה לך שרף ושים אותו על נס", היינו, להגביה את ישראל למעלה, שייניק אותם המקום של מזבח העליון שהוא בינה הנקראת נס, בכנפיו להצילם מן הנחש. כמו שאומר "ויקרא שמו ה' נְסִי". אשר הוי"ה הוא מדרגת ז"א, נְסִי הוא בינה. ועל כן שים אותו על נס ודאי. עכ"ל. היינו שמפרש את המלה "נס", מלשון הרמה והגבהה למדרגת בינה. שכפי שעל ידה נעשה הנס במלחמת עמלק הנ"ל, כן ינצלו עתה מן הנחשים השרפים וכו'. כן מבואר לשון נס גם בזוהר ויקרא דלהלן. אלא, ששם מזכיר הזוהר את ב' הפסוקים במסורה, שבהם נזכרת המלה נְסִי.

ב' פסוקי המסורה בזוהר: זה לשון הזוהר ויקרא (סולם אות ש"ה): אמר רבי אלעזר. כתיב והאלקים נסה את אברהם. מאי נסה. כמו שאתה אומר **ואל עמים ארים נסי** (ישעיה מ"ט כ"ב), ויקרא שמו ה' נְסִי (בשלח י"ז ט"ו) וכו'. **סולם:** אמר רבי אלעזר וכו'. כתוב והאלקים נסה את אברהם (וירא, בראשית כ"ב א). מהו נסה. הוא כש"א, ואל עמים ארים נסי. ויקרא שמו ה' נְסִי, שהוא לשון התנשאות ורוממות. ונסה הוא כמו נשא, ולא מלשון ניסיון. כי בעקדת יצחק הגדיל ונסה את אברהם וכו', עכ"ל (ויקרא, סולם אות ש"ה). היינו גם כן כנ"ל שכוונת מלת "נס" שכל הפסוקים הנזכרים כאן, היא הוראת גובה קומת המדרגה שהאירה אז לישראל, שהיא בינה.

ואל עמים ארים נסי: בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיף ס"ט), אחר שהמחבר ביאר את

כמשה, וימשיכו בתפקידם החשוב מעל כל חשבון עצמי כזה או אחר.

ואל עמים ארים נסי

(צו, סולם אות פ"ז, ויקרא ש"ה)

"**ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי**" (בשלח, שמות י"ז ט"ו). רבי אחא אמר, **כתיב ויבן משה מזבח וגו'**, לקבל ההוא פנימאה בנה האי, ועל דא אתקרי ה' נסי. מהו נסי. דרשים רשימא דאת קיימא קדישא. דבשעתא דעמלק אתא לאעברא האי רשימא קדישא מנייהו דישראל, האי מזבח קיימא לקבליה לנקמא ההוא נוקמא דאת קיימא, ועל דא אתקרי חרב נוקמת נקם ברית. ודא אתקנת להו לישראל רשימא קדישא. ומשה בנה לקבל האי מזבח, וקרי ליה ה' נסי. ודא הוא מזבח פנימי, קול דממה דקה.

הסולם

רבי אחא אמר וכו', כתוב [אחר הניצחון במלחמת עמלק], ויבן משה מזבח וגו', כנגד הפנימי בנה זה, ועל כן נקרא ה' נסי, כי הפנימי נקרא מזבח ה'. מהו נסי. היינו שרשם ותקן רשימת אות ברית קודש. כי בשעה שבא עמלק להעביר רשימה הקדושה הזו, דהיינו ברית מילה, מן ישראל, מזבח הזה, שהוא המלכות, עמד כנגדו לנקום נקמה ההיא של אות ברית, ועל כן נקראת המלכות, חרב נוקמת נקם ברית. וזו, המלכות, תקנה לישראל את הרשימה הקדושה, ומשה בנה כנגד מזבח הזה, וקרא אותו ה' נסי. וזה הוא מזבח הפנימי. שנקרא קול דממה דקה.

(צו, סולם אות פ"ז)

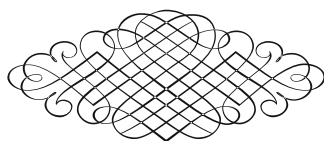
[גודל הנס במלחמה זו של עמלק: יש להתעמק בדברי הזוהר מה הוא גודל הנס שנעשה כאן עד כדי קריאת שם המזבח ה' נסי. עוד יש להבין את סוד שם זה. עוד יש להתבונן בדברי בעל הטורים כאן, שציין שמלת נסי נמצאת בתנ"ך ב' פעמים. וזה לשונו: נְסִי, ב' במסורה. הכא ויקרא שמו ה' נְסִי, ואידך ואל עמים ארים

וכו'. מה שאין כן לגבי הפסוק השני. [בפע"ח, שער הפורים פ"ו, ד"ה סוד ברכת שעשה נסים מזכיר את פסוק ואל עמים ארים נסי, שהוא הנס הגדול המתגלה בזמן הזה, אשר כמוהו לא נהיתה. כן נזכר פסוק ולשון זה בשל"ה הק' (מסכת מגילה פרק תורה אור י"ב).]

סיכום: אחר ביאור כל מראה המקומות הנ"ל בזוהר וכו', יובן הכול כמין חומר. א', יובן גודל הנס שבמלחמת עמלק, שעל כן קרא משה למזבח ה' נסי, כיון שמלחמה כעין זו לא תהיה עוד, עד גמר התיקון (זוהר בשלח תנ"ט). שהיא שלימות הארת מדרגת הבינה (זוהר חדש חוקת ט'). שהיא שלימות הנזכר בכתוב ואל עמים ארים נסי (ויקרא ש"ה). שעל כן הזכיר המחבר בהק' לסה"ז את פסוק זה על שלימות גמר התיקון. שפסוק זה מציינ את גובה קומת המדרגה, כמבואר שהיא שלימות הארת הבינה. והפסוק הראשון "ולקחום עמים", הוא תוצאת הארה זו.

חשיבות לימוד פנימיות התורה שבאותו השיעור מתעלית גם מעלת פנימיות העולם שהם ישראל על חיצוניות העולם שהם שאר האומות, הזכיר ב' פסוקים בהם מפורש מעלת עם ישראל בגמר התיקון וזה לשונו: עד שיקוים הכתוב (ישעיה י"ד ב): "ולקחום עמים והביאום אל מקומם, והתנחלום בית ישראל על אדמת ה'" וגו'. וכמו כן הכתוב (ישעיה מ"ט כ"ב): "כה אמר ה' אלקים, הנה אשא אל גוים ידי, ואל עמים ארים נסי והביאו בניך בחוצן ובנותיך על כתף תנשאנה".

דיוק לשון ההקדמה לסה"ז: ידויק לשון בעל הסולם בהקדמה הנ"ל, שצירף ב' פסוקים שלכאורה מלבד הנזכר בספר אמונות לרבי סעדיה גאון (מאמר ח' הגאולה האחרונה), אינם מצורפים יחד בשום מקום. אמנם פסוק הראשון "ולקחום עמים והביאום" נדרש בזוהר וירא (סולם אות רנ"ד-רנ"ה), במפורש על גמר התיקון ועל זמן מלך המשיח, שיתעלה ויתכבד על כל העולם

ג' תחבולות להתחבר לה' בכל עת שלא נמנעו משום מבקש. מחשבת האמונה, דרך הבטחון בה', או בקשות בתפילה. המותאמים לאדם דוקא במקומות הצרים והדחוקים. כי אפילו גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא. אשר על כן אין צורך לזה למוחינ דגדלות.

(פרי חכם ב', אגרת י"ז, עמ' ס"ח)